

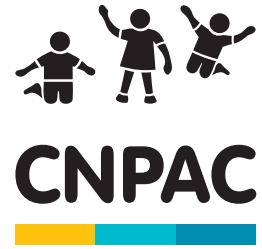
RAPORT

Cunoștințe, atitudini și practici
privind protecția copilului în
mediul școlar

Republica Moldova, 2023

RAPORT

Cunoștințe, atitudini și practici privind protecția copilului în mediul școlar

Republica Moldova, 2023

Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii

Chișinău, MD – 2012, str. Tricolorului, 37/B

email: office@cnpac.md

www.cnpac.md

Studiu efectuat de către SOCIOPOLIS Consultancy la cererea CNPAC

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Cunoștințe, atitudini, și practici privind protecția copilului în mediul școlar: Raport / Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC), UNHCR, The UN Refugee Agency. – Chișinău : [S. n], 2023 (Foxtrot). - 58 p. : tab.

Bibliogr.: p.58. – [50] ex.

ISBN 978-9975-89-293-3.

37.091:343.62(047)

C 94

Această publicație este protejată prin drepturi de autor, dar textul poate fi utilizat gratuit pentru advocacy, campanii, educație și cercetare, cu condiția ca sursa să fie menționată în întregime. Pentru copierea în orice alte circumstanțe, pentru reutilizarea în alte publicații sau pentru traducere sau adaptare, trebuie obținută o autorizație. Informațiile din acest document sunt corecte la data publicării.

Acest studiu a fost realizat în cadrul proiectului „Facilitarea accesului copiilor refugiați din Ucraina la un mediu sigur de trai și educație, pentru o integrare socială sigură”, implementat de CNPAC în parteneriat cu UNHCR.

Opiniile exprimate în acest material nu reflectă neapărat punctele de vedere ale donatorului.

CUPRINS

ABREVIERI ȘI ACRONIME	6
LISTA FIGURILOR	7
LISTA TABELELOR	8
SUMAR EXECUTIV	9
I. CADRUL DE CERCETARE	13
1.1. Scopul și obiectivele cercetării	14
1.2. Metodologia cercetării	14
II. POLITICA DE PROTECȚIE A COPILULUI ȘI ASIGURAREA UNUI MEDIU ȘCOLAR PROTECTIV ȘI SIGUR	19
2.1. Percepția protecției copilului	20
2.2. Cunoașterea particularităților de violență și bullying	24
2.3. Comportamentele de violență și bullying între elevi, în mediul școlar	25
2.4. Comportamentul violent caracteristic cadrelor didactice	31
2.5. Comportamente neadecvate din partea elevilor față de profesori	33
2.6. Intervenția și asistența în cazurile de violență și bullying	34
2.7. Raportarea cazurilor de violență sau bullying	39
III. PROTECȚIA ȘI SIGURANȚA ELEVILOR ÎN MEDIUL ONLINE	43
2.1. Percepția protecției și siguranței copilului în mediul online	44
2.2. Infrastructura digitală pentru securizarea și protecția elevilor în mediul online	44
2.3. Riscurile online	45
IV. CREAREA ȘI ASIGURAREA UNUI MEDIU ȘCOLAR INCLUZIV, NON-DISCRIMINATORIU ȘI PROTECTIV	47
4.1. Atitudinea față de incluziunea școlară a copiilor-refugiați	48
4.2. Parteneriate pentru crearea unui mediu școlar incluziv, non-discriminatoriu și protectiv	51
4.3. Propunerile pentru creșterea gradului de siguranță și protecție a elevilor în mediul școlar	51
CONSTATĂRI	55
RECOMANDĂRI	59
ANEXE	61
Anexa 1. Profilul participanților la interviuri	62
BIBLIOGRAFIE	63

ABREVIERI ȘI ACRONIME

CIDDC – Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului

CNPAC – Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii

CSPT – Centrele de Sănătate Prietenoase Tinerilor

IIA – Interviu individual aprofundat

MEC – Ministerul Educației și Cercetării

OLSDÎ – Organe Locale de Specialitate în Domeniul Învățământului

OSC – Organizații ale societății civile

SAP – Serviciul Asistență psihopedagogică

UNCHR – Înaltul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite

VNET – Violență, neglijare, exploatare și trafic

LISTA FIGURILOR

Figura 1. Metodele de cercetare

Figura 2. Reacția părinților atunci când copiii fac ceva greșit, %

Figura 3. Acordul elevilor cu afirmația „Majoritatea profesorilor din școala noastră sunt agresivi cu elevii”, %

Figura 4. Unde pot apela elevii atunci când se confruntă cu situații de violență, %

Figura 5. Modalitățile de implicare a cadrelor didactice pentru a soluționa cazurile de violență sau bullying, %

Figura 6. Activitățile de prevenire și combatere a violenței în care au fost implicate cadrele didactice în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024, %

Figura 7. Sursele de informare privind instituțiile la care pot apela atunci când se confruntă cu situații de violență, %

Figura 8. Procedurile pentru raportarea oricăror forme de violență între elevi sau din partea adulților, în opinia elevilor, %

Figura 9. Discuții sau lecții cu elevii despre discriminare și necesitatea de a trata toți elevii în mod egal și respectuos, %

Figura 10. Activitățile de promovare și susținere a incluziunii educaționale a copiilor în care au fost implicate cadrele didactice în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024, %

LISTA TABELELOR

Tabelul 1. Structura sociodemografică a eșantionului de elevi

Tabelul 2. Structura sociodemografică a eșantionului de cadre didactice

Tabelul 3. Percepția protecției copilului de către elevi, %

Tabelul 4. Cunoașterea de către elevi a următoarelor aspecte despre mediul școlar, %

Tabelul 5. Percepția protecției copilului de către cadrele didactice, %

Tabelul 6. Punctele forte și punctele slabe ale instituțiilor de învățământ în asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență

Tabelul 7. Perceperea comportamentelor de violență sau bullying de către elevi, %

Tabelul 8. Instruirea cadrelor didactice pe aspecte ce țin de violența școlară și bullying, %

Tabelul 9. Prezența comportamentelor de violență și bullying între elevi, în mediul școlar, opinia elevilor, %

Tabelul 10. Prezența situațiilor de violență sau bullying, în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024, opinia elevilor, %

Tabelul 11. Forme de conduită necorespunzătoare între elevi, în opinia cadrelor didactice, %

Tabelul 12. Factorii care influențează și încurajează comportamentul agresiv, în opinia cadrelor didactice, %

Tabelul 13. Aprecierea tendințelor de manifestare în școală a cazurilor de violență și bullying, %

Tabelul 14. Acordul față de prezența următoarelor situații cu privire la profesori, opinia elevilor, %

Tabelul 15. Prezența situațiilor în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024, opinia elevilor, %

Tabelul 16. Forme de conduită inadecvate, în opinia cadrelor didactice, %

Tabelul 17. Forme de conduită necorespunzătoare din partea elevilor față de personalul școlii, în opinia cadrelor didactice, %

Tabelul 18. Factorii care determină un comportament neadecvat al elevilor față de profesori, în opinia cadrelor didactice, %

Tabelul 19. Cunoașterea de către elevi a următoarelor aspecte despre mediul școlar, %

Tabelul 20. Discutarea despre nediscriminare, violență în școală și violență în familie, %

Tabelul 21. Discutarea cazurilor de violență sau bullying cu psihologul, %

Tabelul 22. La cine apelează elevii după ajutor, atunci când se confruntă cu probleme (la școală sau în comunitate), %

Tabelul 23. Implicarea profesorilor în discutarea cazurilor de violență și bullying, cadre didactice %

Tabelul 24. Resursele, mijloacele și contextele educaționale existente pentru desfășurarea activităților de prevenire a violenței școlare și a bullyingului, în opinia cadrelor didactice, %

Tabelul 25. Punctele forte și punctele slabe ale instituțiilor de învățământ în asigurarea protecției și siguranței elevilor în mediul online

Tabelul 26. Prezența situațiilor în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024, opinia elevilor, %

Tabelul 27. Atitudinea față de dreptul copiilor-refugiați de a învăța la școală, în opinia elevilor %

Tabelul 28. Situațiile respective mă caracterizează, opinia elevilor, %

Tabelul 29. Prezența următoarelor aspecte în mediul școlar, opinia elevilor, %

Tabelul 30. Inițiative care ar putea fi introduse în școală pentru creșterea gradului de siguranță și protecție a elevilor, opinia elevilor, %

Tabelul 31. Inițiative și activități care trebuie introduse în școală pentru a crește nivelul de siguranță și protecție a elevilor, în opinia cadrelor didactice, %

SUMAR EXECUTIV

Contextul cercetării și scopul acesteia

În perioada mai – decembrie 2023, Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) în parteneriat cu Înalțul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite (UNHCR), implementează proiectul „Facilitarea accesului copiilor-refugiați din Ucraina la un mediu sigur de trai și educație, pentru o integrare socială sigură”.

În cadrul acestui proiect, a fost realizat studiul „Cunoștințe, atitudini și practici privind protecția copilului în mediul școlar” care a avut drept scop analiza cunoștințelor, atitudinilor și practicilor elevilor și cadrelor didactice în domeniul protecției copilului, precum și a acțiunilor pentru asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență în 9 instituții de învățământ din Republica Moldova. Obiectivele specifice ale cercetării au cuprins:

- evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și practicilor elevilor și cadrelor didactice privind protecția copilului și asigurarea unui mediu școlar protectiv și în siguranță;
- analiza modului de asigurare a protecției și siguranței elevilor în mediul online de către cadrele didactice;
- evaluarea integrării copiilor-refugiați și asigurarea unui mediu școlar incluziv, non-discriminatoriu și protectiv;
- înaintarea unor recomandări bazate pe dovezi pentru protecția copilului și asigurarea unui mediu școlar protectiv, incluziv și nediscriminatoriu.

Studiul dat cuprinde date reprezentative pentru 9 instituții de învățământ (7 licee și 2 instituții gimnaziale) participante la cercetare, care pot fi utilizate pentru dezvoltarea politicilor de protecție a copilului și asigurarea unui mediu școlar protectiv, incluziv și nediscriminatoriu. Cercetarea a fost realizată de compania SocioPolis Consultancy.

Metodologia cercetării

Pentru atingerea scopului și a obiectelor de cercetare, s-a propus o abordare metodologică comprehensiv-explicativă axată pe cunoștințele, atitudinile și practicile elevilor și cadrelor didactice în mediul școlar care să permită triangularea datelor. Cercetarea s-a bazat în totalitate pe surse de date primare.

Cercetarea prezentă este una complexă, bazată pe metode de cercetare cantitative și calitative, aplicate elevilor din clasele a VI-a - a XII-a (vârsta de 11-18 ani), cadrelor didactice, inclusiv reprezentanților administrației instituțiilor de învățământ și psihologilor școlari. Metodele cantitative (ancheta sociologică pe bază de chestionar aplicată elevilor și cadrelor didactice) au permis evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și practicilor de protecție a copiilor în mediul școlar. Datele cantitative au fost suplimentate cu date calitative, colectate prin intermediul interviurilor individuale aprofundate) cu directorii/directorii adjuncți pe educație sau psihologii școlari privind diverse aspecte legate de asigurarea unui mediu școlar protectiv, incluziv și nediscriminatoriu.

Componenta cantitativă a cercetării are la bază două eșantioane: un eșantion de 568 de elevi) și un eșantion de 172 de cadre didactice. Eșantionul de elevi este unul aleatoriu, probabilist, fiind reprezentativ pentru elevii claselor a VI-a- a XII-a din cele 9 instituții de învățământ participante la cercetare. Eșantionul cadrelor didactice reprezintă cadrele didactice care au dorit să participe la cercetarea dată. Partea calitativă a cercetării s-a bazat pe 9 interviuri individuale aprofundate cu reprezentanții din administrația instituțiilor de învățământ. Colectarea datelor cantitative și calitative s-a efectuat în perioada 2 – 16 octombrie 2023.

Constatări

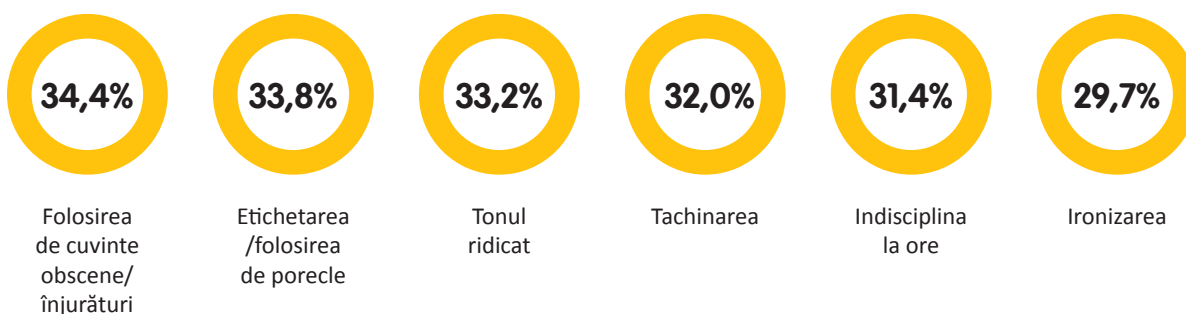
POLITICA DE PROTECȚIE A COPILULUI ȘI ASIGURAREA UNUI MEDIU ȘCOLAR PROTECTIV ȘI SIGUR

- Protecția copilului și asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență constituie o problemă pentru Republica Moldova, căreia administrația instituțiilor de învățământ încearcă să-i facă față. În ajutor le vine cadru normativ elaborat și aprobat care constituie baza creării mediului protectiv, sigur și fără violență în școală: Politica de Protecție a Copilului, Codul de etică al cadrelor didactice, Regulamentul de ordine internă cu prevederi specifice pentru cadre didactice și elevi etc.
- 60,2% dintre elevi cunosc că în școala în care studiază se aplică o politică de protecție a copilului, iar 53,5% cunosc că în instituția de învățământ este un cadru didactic coordonator/responsabil pentru situațiile de violență și bullying.

- Riscurile percepute de administrația instituțiilor de învățământ în asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență includ:
  - încercarea părinților de a soluționa unilateral problemele de neînțelegere dintre copii pe teritoriul școlii;
  - agresivitatea unor părinți, inclusiv lipsa de control al copiilor din partea părinților;
  - plecarea părinților la muncă peste hotare și educarea copiilor de către bunele.

Lipsa monitorizării stării psihologice a copiilor, în mod special a copiilor unde părinții au decedat, a copiilor care nu frecventează școala creează anumite provocări pentru asigurarea unui mediu școlar protectiv, sigur și fără violență.

- Practic, 8 din 10 elevi cunosc formele de violență și bullying, apreciindu-le corect, însă 1 din 10 elevi încă întâmpină dificultăți în identificarea corectă a acestora. Cel mai frecvent nu înțeleg toate aspectele ce țin de violență sau bullying elevii din ciclul gimnazial.
- Mediul școlar pentru 84,0% dintre elevi este unul prietenos. Prezența diferitor situații de bullying sau violență din partea colegilor de clasă sau școală s-a constatat pentru 16-30% dintre elevi.
- Cele mai frecvente forme de conduită necorespunzătoare între elevi, nominalizate de cadrele didactice sunt:

- 18,5% dintre elevi consideră afirmația „majoritatea profesorilor din școala noastră sunt agresivi cu elevii” ca fiind caracteristică școlii în care își fac studiile. 56,7% dintre elevi cunosc cel puțin un profesor, în școala în care studiază, care ridică vocea la elevi în timpul orelor sau la pauze, 25,9% dintre elevi au menționat prezența situațiilor de umilire din partea a cel puțin unui cadru didactic din școală, 19,7% au relatat și despre profesorii care în timpul orelor aruncă cu obiecte în elevi, iar 15,7% despre profesori care în timpul orelor lovesc copiii cu palma sau cu alte obiecte.
- 147 de cadre didactice (85,5%) s-au implicat în activități de prevenire și combatere a violenței în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024. Activitățile date sunt diverse și cuprind activități formale și extracurriculare cu elevii, activități de implicare a părinților, monitorizare și supraveghere a elevilor în pauze, dar și activități de instruire a cadrelor didactice, elevilor, părinților.
- 64,6% dintre elevi au menționat că diriginții discută cu elevii situațiile de violență, iar 52,8% că cadrele didactice din școală se implică întotdeauna în cazurile de violență între elevi și îi pedepsesc pe agresori, însă 18,0% dintre elevi, consideră că în școala în care învață, nu se iau măsuri cu elevii agresori.
- Asistența acordată elevilor în situațiile de violență și bullying cuprinde:
  - discuții cu administrația, dirigințele de clasă, părinții/îngrijitorii și ajutorarea elevilor să înțeleagă consecințele și să conștientizeze situația;
  - consilierea psihologică pentru a înțelege cauza, dar și pentru a înlătura stresul, iar cu victimele se lucrează la creșterea încrederii în sine;
  - foarte rar se recurge la transferul copilului agresor/ în altă clasă. Instituțiile de învățământ care nu au psiholog, apelează după suport la psihologii de la SAP, CSPT sau la OSC.

PROTECȚIA ȘI SIGURANȚA COPILOR ÎN MEDIUL ONLINE

- Protecția și siguranța copilului în mediul online constituie o provocare pentru Republica Moldova și în soluționarea acesteia trebuie să se implice mai mulți actori. Școala și cadrele didactice pot cunoaște unele aspecte și pot identifica doar unele situații referitoare la siguranța online a elevilor.
- Aspectele ce țin de protecția și siguranța copiilor în mediul online sunt abordate de către profesorii de informatică, dar și cei de Dezvoltare personală. Alte acțiuni de asigurare a protecției și siguranței online în instituțiile de învățământ cuprind:
  - promovarea diverselor jocuri instructive online;
  - informarea și ghidarea părinților;
  - restricționarea/interzicerea utilizării telefonului la lecții;

- restricționarea accesului la Wi-Fi;
  - organizarea diferitor activități curriculare și extracurriculare la tema dată;
  - promovarea platformelor siguronline.md și 12plus.md în rândul elevilor.
- Standardele pentru protecția și siguranța copiilor/elevilor în mediul online aprobate prin Ordinul nr. 985 a MEC, la 07.10.2022, susțin sistemul educațional în elaborarea și implementarea măsurilor menite să contribuie la siguranța copiilor/elevilor în mediul online, prin dezvoltarea unui angajament față de siguranța online, la nivel local. Actualmente, instituțiile de învățământ nu pot asigura respectarea și îndeplinirea tuturor prevederilor incluse în acest document, în mod special, a celor ce țin de infrastructura digitală.
  - Amenințările în mediul online din partea altor elevi sunt caracteristice pentru 10,4% dintre elevi, iar cele din partea adulților pentru 9,5% dintre elevi. Cu situații când pe rețelele de socializare au fost distribuite minciuni, bârfe, lucruri urâte despre ei, s-au confruntat 10,2% dintre elevi.

CREAREA ȘI ASIGURAREA UNUI MEDIU ȘCOLAR INCLUZIV, NON-DISCRIMINATORIU ȘI PROTECTIV

- 69,2% din cadrele didactice au avut mai multe discuții cu elevii despre discriminare și necesitatea de a trata toți elevii în mod egal și respectuos.
- Pentru incluziunea copiilor-refugiați au fost realizate unele instruiți ale cadrelor didactice de MEC și OLSDÎ. Metodologia de incluziune elaborată a fost axată pe oferirea unor oportunități diverse elevilor-refugiați:
  - școlarizarea alături de posibilitatea de a fi doar audienți;
  - stabilirea nivelului de pregătire școlară, dar și de depășire a diferențelor stabilite;
  - oferirea consultațiilor și suportului pe discipline;
  - oferirea consultațiilor psihologice.
- Un suport în procesul de integrare a copiilor-refugiați a fost acordat de organizațiile societății civile și organizațiile internaționale.
- La 8 din 10 elevi nu le este frică de refugiați și le place că în școala lor vin să învețe elevi din alte țări.
- Doar 84,9% dintre copiii participanții la cercetare consideră că copiii-refugiați au dreptul de a învăța în școală ca toți ceilalți copii.
- În unele școli, există provocări privind incluziunea copiilor de etnie romă. Provocările țin de faptul că unii copii de etnie romă nu frecventează regulat școala și au tendința de a o abandona. Cadrele didactice conlucrează cu mediatorii culturali pentru depășirea problemelor date, însă nu întotdeauna ajung la rezultatul dorit.
- Parteneriate dezvoltate de instituțiile de învățământ pentru asigurarea protecției copilului și crearea unui mediu școlar sigur și prietenos sunt diverse și cuprind:
  - instituții publice;
  - OSC din Moldova;
  - instituții publice, persoane și OSC de peste hotarele Republicii Moldova.

În cazul parteneriatelor, sunt semnate Acorduri de colaborare și stabilite reguli generale, obligațiuni și responsabilități reciproce.

Datele cercetării atestă că inițiativele și activitățile ce trebuie organizate în școală pentru a crește nivelul de siguranță și protecție a elevilor, trebuie orientate pe 3 actori de bază: cadre didactice, părinți și elevi, cu suportul și implicarea organizațiilor societății civile. În acest scop, înaintăm următoarele **recomandări**:

Pentru organizațiile societății civile

- Dezvoltarea resurselor online privind protecția copilului în mediul școlar fizic și virtual pentru elevi, părinți și cadre didactice, în limbile română și rusă.
- Organizarea unor instruiți practice pentru cadrele didactice, elevi și/sau părinți privind:
  - intervenția promptă și eficientă în situațiile de violență și bullying în mediul offline și online;
  - incluziunea educațională și socială a copiilor-refugiați, inclusiv de diverse etnii;
  - metode și practici de lucru cu copiii de etnie romă și familiile acestor copii;
  - gestionarea emoțiilor pentru cadrele didactice, elevi și părinți.
- Instruirea reprezentanților Consiliului elevilor pentru a se implica activ, prin desfășurarea unor activități diverse, în crearea și asigurarea unui mediu școlar sigur, protectiv și incluziv.

Pentru cadrele didactice

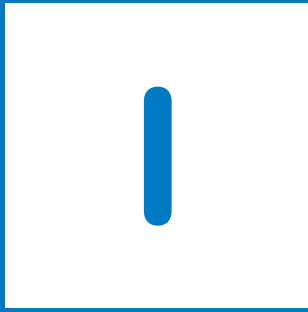
- Participarea la activitățile de formare a cadrelor didactice privind intervenția promptă și eficientă în situațiile de violență și bullying în mediul offline și online.
- Organizarea „Zilei Siguranței” în școală, în mod regulat, cu ateliere interactive și prezentări pentru a încuraja dialogul și conștientizarea fenomenului de violență și bullying offline și online, în rândul elevilor.
- Implicarea în activitățile de instruire privind incluziunea educațională și socială a copiilor-refugiați, inclusiv de diverse etnii.
- Participarea la instruire privind metode și practici de lucru cu copiii de etnie romă și familiile acestor copii.
- Participarea la ateliere de formare privind gestionarea emoțiilor.

Pentru părinți

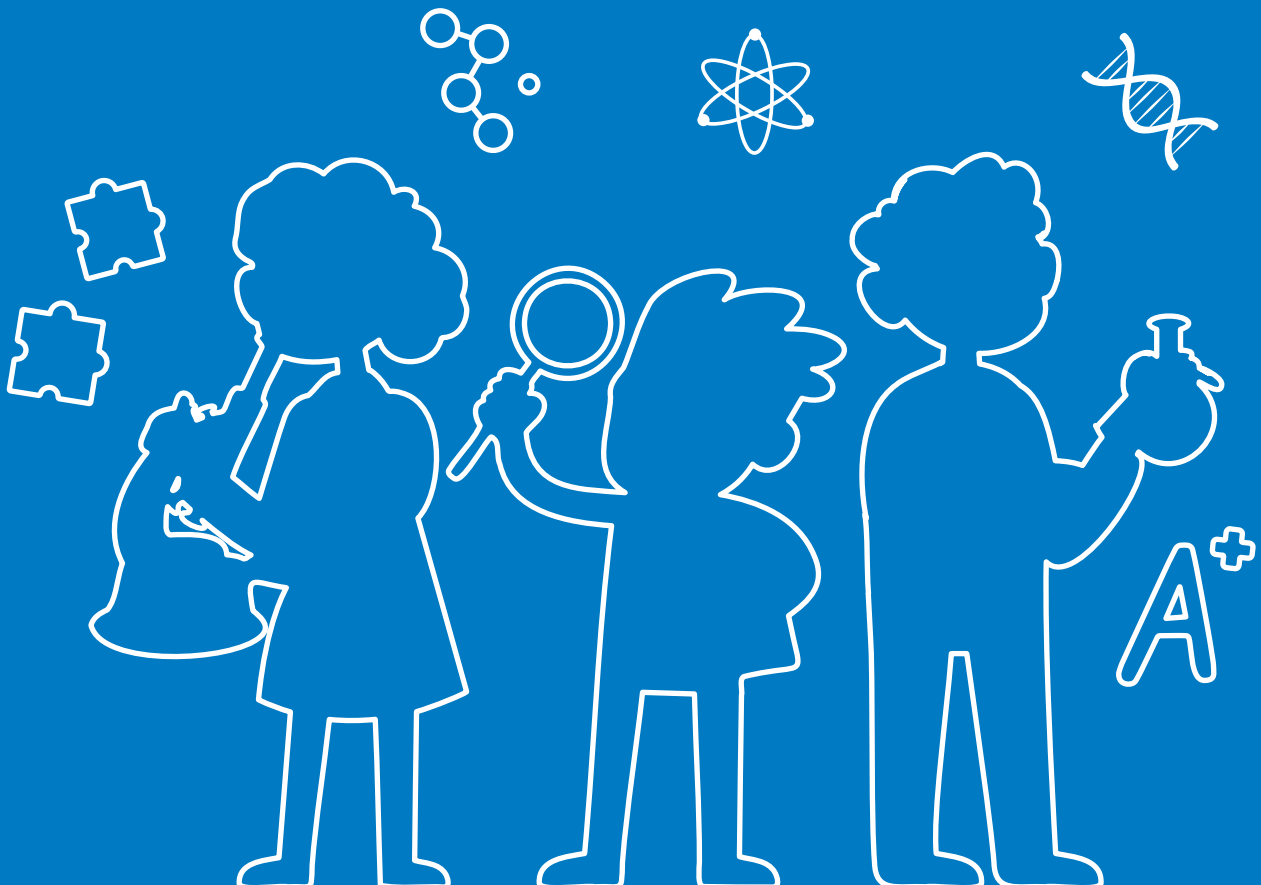
- Participarea la activități de instruire privind asigurarea protecției și siguranței online a copiilor.
- Implicarea în ateliere de instruire privind gestionarea emoțiilor în creșterea și educarea copiilor.

Pentru elevi

- Participarea elevilor prin Consiliul elevilor în implementarea politicilor de protecție a copilului, prevenirea și combaterea violenței școlare și a bullyingului.
- Organizarea unor instruirii periodice pentru elevii din clasele mai mici despre prevenirea și combaterea violenței și a bullyingului în mediul offline și online.
- Participarea la ateliere de instruire interactivă privind gestionarea emoțiilor.

CADRUL DE CERCETARE

1.1. Scopul și obiectivele cercetării

Studiul „Cunoștințe, atitudini și practici privind protecția copilului în mediul școlar” a avut drept scop analiza cunoștințelor, atitudinilor și practicilor elevilor și cadrelor didactice în domeniul protecției copilului, precum și a acțiunilor pentru asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență în 9 instituții de învățământ din Republica Moldova.

Obiectivele specifice ale cercetării au cuprins:

- Evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și practicilor elevilor și cadrelor didactice privind protecția copilului și asigurarea unui mediu școlar protectiv și în siguranță;
- Analiza modului de asigurare a protecției și siguranței elevilor în mediul online de către cadrele didactice;
- Evaluarea integrării copiilor-refugiați și asigurarea unui mediu școlar incluziv, non-discriminatoriu și protectiv;
- Întărirea unor recomandări bazate pe dovezi pentru protecția copilului și asigurarea unui mediu școlar protectiv, incluziv și nediscriminatoriu.

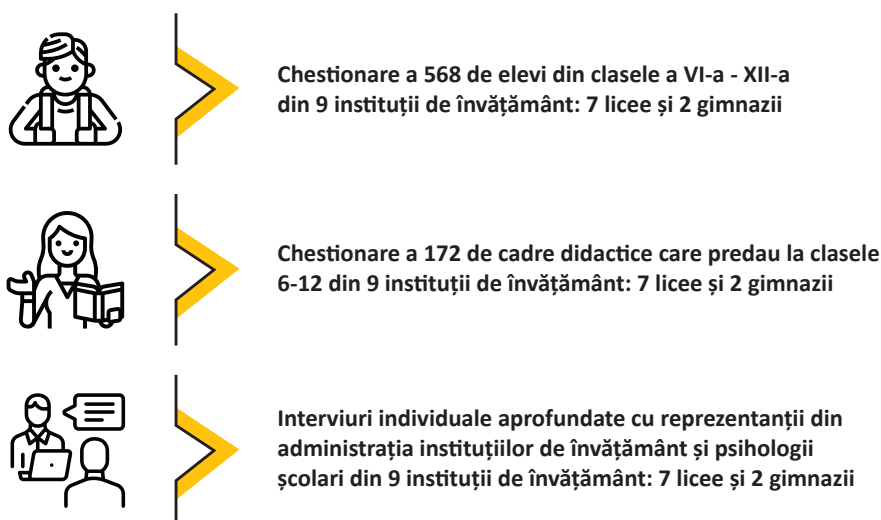
Studiul dat cuprinde date reprezentative pentru 9 instituții de învățământ (7 licee și 2 instituții gimnaziale) participante la cercetare, care pot fi utilizate pentru dezvoltarea politicilor de protecție a copilului și asigurarea unui mediu școlar protectiv, inclusiv și nediscriminatoriu. Studiul a fost realizat de compania SocioPolis Consultancy pentru Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) care, în perioada mai – decembrie 2023, în parteneriat cu Înalțul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite (UNHCR), implementează proiectul „Facilitarea accesului copiilor-refugiați din Ucraina la un mediu sigur de trai și educație, pentru o integrare socială sigură”.

1.2. Metodologia cercetării

Pentru atingerea scopului și a obiectivelor de cercetare, s-a propus o abordare metodologică comprehensiv-explicativă axată pe cunoștințele, atitudinile și practicile elevilor și cadrelor didactice în mediul școlar care să permită triangularea datelor¹. Cercetarea s-a bazat în totalitate pe surse de date primare.

Cercetarea prezentă este una complexă, bazată pe metode de cercetare cantitative și calitative, aplicate elevilor din clasele a VI-a - a XII-a (vârsta de 11-18 ani), cadrelor didactice, inclusiv reprezentanților administrației instituțiilor de învățământ și psihologilor școlari (Figura 1. Metodele de cercetare). Metodele cantitative (ancheta sociologică pe bază de chestionar aplicată elevilor și cadrelor didactice) au permis evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și practicilor de protecție a copiilor în mediul școlar. Datele cantitative au fost suplimentate cu date calitative, colectate prin intermediul interviurilor individuale aprofundate) cu directorii/directorii adjuncți pe educație sau psihologii școlari privind diverse aspecte legate de asigurarea unui mediu școlar protectiv, inclusiv și nediscriminatoriu.

Figura 1. Metodele de cercetare

¹ Tehnică de validare prin care se combină mai multe tehnici de culegere a datelor pentru a diminua distorsiunile inerente fiecăreia din ele. Triangularea permite verificarea justeței și stabilității rezultatelor.

Componenta cantitativă a cercetării ale la bază două eșantioane: un eșantion de 568 de elevi² (Tabelul 1) și un eșantion de 172 de cadre didactice (Tabelul 2). Eșantionul de elevi este unul aleatoriu, probabilist, fiind reprezentativ pentru elevii claselor a a VI-a - a XII-a din cele 9 instituții de învățământ participante la cercetare. Din cei 568 de elevi, 367 au fost din ciclul gimnazial și 201 din ciclul liceal. Eșantionul cadrelor didactice reprezintă cadrele didactice care au dorit să participe la cercetarea dată.

Chestionarele pentru elevi și cadrele didactice au fost administrate în cadrul instituțiilor de învățământ. S-a utilizat procedeul autoadministrării care este unul potrivit pentru investigarea fenomenelor de acest fel. Elevilor și cadrelor didactice le-au fost prezentate chestionare în limba română și limba rusă, fiindu-le oferită posibilitatea de a alege limba de comunicare și participare la cercetare.

Tabelul 1. Structura sociodemografică a eșantionului de elevi

		Număr	%
Total		568	100
Genul	Băiat	238	41,9
	Fata	330	58,1
Clasa	Clasa 6	89	15,7
	Clasa 7	100	17,6
	Clasa 8	111	19,5
	Clasa 9	67	11,8
	Clasa 10	75	13,2
	Clasa 11	78	13,7
	Clasa 12	48	8,5
Relația cu instituția de învățământ	Întotdeauna am învățat în această școală	433	76,2
	Anterior am învățat în altă școală din Moldova	96	16,9
	Anterior am învățat în altă școală care nu se află în Moldova	39	6,9
Elevul locuiește cu	Ambii părinți	394	69,4
	Ambii părinți, însă unul dintre ei nu se află în Moldova	57	10,0
	Doar cu mama	75	13,2
	Doar cu tata	6	1,1
	Cu bunei/unul dintre bunei	28	4,9
	Alte situații	8	1,4
Etnia	Moldovenească/română	215	37,9
	Ucraineană	36	6,3
	Rusă	36	6,3
	Găgăuză	251	44,2
	Bulgară	20	3,5
	Alta	10	1,7

² Au fost colectate 607 chestionare de la elevi, dintre care au fost validate 568.

Partea calitativă a cercetării s-a bazat pe 9 interviuri individuale aprofundate cu reprezentanții din administrația instituțiilor de învățământ (Anexa 1). Ghidul de interviu a urmărit cunoașterea aspectelor generale privind Politica de Protecție a Copilului, inclusiv a aspectelor de asigurare a protecției și siguranței elevilor în mediul online, procedurilor de soluționare a cazurilor de violență și bullying offline și online, parteneriatelor în domeniul protecției copiilor, dar și de asigurare a unui mediu incluziv, protectiv și nediscriminatoriu pentru incluziunea copiilor-refugiați.

Colectarea datelor cantitative și calitative s-a efectuat în perioada 2 – 16 octombrie 2023.

Tabelul 2. Structura sociodemografică a eșantionului de cadre didactice

		Număr	%
Total		172	100
Sexul	Masculin	10	5,8
	Feminin	162	94,2
Stagiul de muncă	Până la 1 an	5	2,9
	1-3 ani	10	5,8
	4-10 ani	24	14,0
	+10 ani	133	77,3
Vârsta	22-34 de ani	30	17,4
	35-44 de ani	44	25,6
	45-54 de ani	58	33,7
	+54 de ani	40	23,3
Diriginte	Da	98	57,0
	Nu	74	43,0
Predă cel puțin într-o clasă în care studiază copiii-refugiați din Ucraina	Da	121	70,3
	Nu	51	29,7
Predă cel puțin într-o clasă în care studiază copii de etnie romă	Da	37	21,5
	Nu	135	78,5
Au beneficiat de instruirii în domeniul protecției copilului	Da	124	72,1
	Nu	48	27,9
Au beneficiat de instruirii în domeniul prevenirii și combaterii VNET	Da	93	54,1
	Nu	79	45,9
Au beneficiat de instruirii în domeniul intervenției școlii în situațiile de criză umanitară	Da	50	29,1
	Nu	122	70,9

Cercetarea realizată a fost influențată de unele **limitări**:

- Datele au fost colectate în instituțiile de învățământ. Elevii au fost încurajați să ofere răspunsuri oneste și au fost informați despre respectarea condiției de anonim și importanța oferirii informației corecte. Însă, nu este exclus faptul că unii elevi au oferit răspunsuri dezirabile societății, având frica de anumite consecințe, tema cercetării fiind sensibilă.
- Participarea la cercetare a fost una voluntară, respectiv, băieții într-un număr mai mare decât fetele au refuzat să participe.

- Datele colectate nu permit corelări pe regiuni (nord, centru, sud) pentru că instituțiile de învățământ sunt diferite, după mai multe caracteristici: număr de elevi, limba de instruire, amplasare în localitate rurală sau urbană, școală de tip general sau de circumscripție, instituție de învățământ de tip gimnazial sau liceal.
- Situațiile constatate nu se referă în totalitate la cele 9 instituții de învățământ participante la cercetare, întrucât 96 de elevi (16,9%) anterior au învățat în altă școală din Republica Moldova și 39 de elevi (6,9%) au învățat în altă școală care nu se află pe teritoriul Republicii Moldova și au relatat experiența din acestea.

În prezentul raport se vor utiliza următoarele definiții referitor la conceptele-cheie studiate:

Protecția copilului, în accepțiunea art.19 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, reprezintă protecția copilului împotriva violenței, exploatării, abuzului și neglijenței de orice tip și în toate mediile. UNICEF utilizează termenul de „protecție a copilului” pentru a contura acțiunile de prevenire și răspuns la violență, exploatare și abuz asupra copiilor. Acest termen include atât copiii victime ale abuzului și neglijării, cât și copiii cu risc de abuz și neglijare.

Interviu de protecție – prima discuție cu copilul realizată de către managerul de caz sau de către un alt specialist prezent la locul aflării copilului în procesul evaluării inițiale. Realizarea interviului de protecție de către specialistul respectiv corespunde necesităților specifice și interesului superior al copilului, în scopul stabilirii gradului de securitate a copilului și informării acestuia despre drepturile sale, serviciile de asistență, măsurile de protecție³.

Bullying – formă de agresivitate care se manifestă în mod intenționat, repetat și prin dezechilibru de putere în relațiile dintre copii, elevi sau studenți și care se referă la acele comportamente prin care un copil, un elev, un student ori un grup rănește, dăunează, provoacă suferință, neputință sau aduce prejudicii demnității umane. Acest tip de agresivitate se desfășoară, în principal, în instituțiile de învățământ și în spațiile destinate educației și formării profesionale⁴.

Cyberbullying – acțiuni de bullying realizate prin folosirea telefoanelor mobile, poștei electronice, Internetului, rețelelor sociale, blogurilor, chaturilor etc. Distribuirea prin postări, mesaje, imagini, poze, filme a datelor cu caracter personal, informațiilor confidențiale, bârfelor⁵.

Refugiați (persoane strămutate) – străini nevoiți să-și părăsească țara sau regiunea de origine, care nu se pot întoarce în condiții de siguranță din cauza situației ce persistă în acea țară sau regiune și care se pot încadra în domeniul de aplicare a art. 1 (A) din Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților din 28 iulie 1951 sau a altor instrumente naționale ori internaționale prin care se acordă protecție internațională, în special: a) persoane care au părăsit zone de conflict armat sau de violență endemică; b) persoane care sunt expuse vătămărilor grave în sensul art. 45 sau care au fost victime ale încălcărilor sistematice sau generalizate ale drepturilor lor⁶.

3 Guvernul Republicii Moldova, Hotărârea 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, Monitorul Oficial nr. 92-98 din 2014 art. 297. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=18619&lang=ro; [Accesat 16.10.2023]

4 Parlamentul Republicii Moldova, Legea nr. 36 din 17.02.2022 pentru modificarea Codului educației al Republicii Moldova nr.152/2014, Monitorul Oficial nr. 72 din 2022, art.5. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130322&lang=ro; [Accesat 16.10.2023]

5 Ministerul Educației și Cercetării, Ordin 1024 din 13-10-2022 privind aprobarea Metodologiei cu privire la prevenirea și combaterea bullying-ului, Monitorul Oficial Nr. 349-361 din 2022, art. 1268. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134051&lang=ro; [Accesat 16.10.2023]

6 Parlamentul Republicii Moldova, Legea nr. 270 din 18.12.2008 privind azilul în Republica Moldova, Monitorul Oficial nr. 53-54 din 2009, art.145. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=94717&lang=ro; [Accesat 16.10.2023]

**POLITICA DE PROTECȚIE
A COPILULUI ȘI
ASIGURAREA UNUI
MEDIU ȘCOLAR
PROTECTIV ȘI SIGUR**

2.1. Percepția protecției copilului

Documentele naționale, aprobate de Ministerul Educației și Cercetării (MEC), stabilesc că elementele de bază ale Politicii de Protecție a Copilului cuprind trei elemente:

- prevenirea violenței prin crearea în cadrul instituției de învățământ a unei atmosfere pozitive de predare/ învățare, sprijinirea și încurajarea copiilor;
- protejarea copiilor prin respectarea procedurilor stabilite, asigurând instruirea și sprijinirea angajaților în vederea adoptării unei reacții corespunzătoare la apariția oricărei probleme ce implică protecția copilului;
- oferirea sprijinului necesar copiilor-victime sau potențiale victime ale abuzului⁷.

Elevi

Elevii participanți la cercetare au avut posibilitate să aleagă din 7 afirmații referitoare la protecția copilului varianta pe care ei o consideră cea mai corectă. Astfel, în opinia a **84,3% dintre elevii, protecția copilului presupune asigurarea unui mediu școlar sigur și sănătos pentru toți elevii, unde aceștia să fie feriți de orice formă de violență, abuz sau neglijare** (Tabelul 3). Această opinie este mai frecventă printre fete (87,6%), elevii din ciclul liceal (86,1%) și cei care întotdeauna au învățat în aceeași instituție de învățământ (85,2%).

80,3% dintre elevi sunt de părere că **protecția copilului presupune asigurarea că toți copiii sunt tratați cu respect și egalitate și că li se oferă sprijinul necesar pentru dezvoltarea lor armonioasă și în siguranță**. Această opinie este împărtășită mai frecvent de elevii care au învățat anterior în altă școală din Moldova (83,3%).

76,4% dintre elevi sunt de părere că **protecția copilului constă în crearea unui mediu în care fiecare copil se simte protejat și respectat, iar orice formă de violență sau bullying este prevenită și sancționată**. Această opinie este mai frecventă printre fete (78,8%) și elevii din ciclul liceal (86,1%).

Nu în ultimul rând, **73,4% dintre elevi percep protecția copilului prin luarea măsurilor necesare pentru a preveni și a combate orice formă de abuz, discriminare sau exploatare a copiilor în școală**. Această opinie este împărtășită de 79,5% dintre elevii care anterior au învățat într-o altă școală care nu se află în Moldova.

Tabelul 3. Percepția protecției copilului de către elevi, %⁸

	De acord	Parțial de acord	Nu sunt de acord	Nu știu
„Protecția copilului” înseamnă asigurarea unui mediu școlar sigur și sănătos pentru toți elevii, unde aceștia să fie feriți de orice formă de violență, abuz sau neglijare	84,3	11,1	1,6	3,0
„Protecția copilului” înseamnă asigurarea că toți copiii sunt tratați cu respect și egalitate și că li se oferă sprijinul necesar pentru dezvoltarea lor armonioasă și în siguranță	80,3	10,9	2,3	6,5
„Protecția copilului” în școală presupune crearea unui mediu în care fiecare copil se simte protejat și respectat, iar orice formă de violență sau bullying este prevenită și sancționată	76,4	10,7	5,3	7,6
„Protecția copilului” reprezintă luarea măsurilor necesare pentru a preveni și a combate orice formă de abuz, discriminare sau exploatare a copiilor în școală	73,4	11,6	6,3	8,6
„Protecția copilului” înseamnă că unele categorii de elevi sunt protejate mai mult decât altele, în funcție de criterii precum performanțele școlare sau aspectul fizic	20,6	20,2	45,6	13,6

„Protecția copilului” reprezintă excluderea anumitor elevi din activități pentru a nu se confrunta cu provocări sau conflicte	20,4	24,3	33,8	21,5
„Protecția copilului” înseamnă ca elevii să fie lăsați să facă tot ce doresc, fără a fi supravegheați sau îndrumați de către adulți	12,5	14,3	59,0	14,3

Cercetarea realizată atestă că 60,2% dintre elevii cunosc că în școala în care studiază se aplică o politică de protecție a copilului (Tabelul 4). Aceste aspecte sunt cunoscute într-o măsură mai mare de către fete (63,3%) și elevii din ciclul liceal (64,7%).

53,5% dintre elevii cunosc că în instituția de învățământ este un cadru didactic coordonator/responsabil pentru situațiile de violență și bullying. Acest fapt a fost menționat de 62,7% dintre elevii ciclului liceal și 59,0% dintre elevii care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova.

52,1% dintre elevii au relatat că în școală există și un Consiliu al elevilor, la care se pot adresa cu diverse probleme, inclusiv cu cele ce țin de violență și bullying. Despre prezența Consiliului elevilor au menționat mai mult elevii din ciclul liceal (58,2%) și fetele (54,2%).

Semnificativ este faptul că 48,2% dintre elevii participanți la cercetare au evidențiat că elevii din școala în care studiază sunt întrebați despre problemele cu care se confruntă și modalitățile prin care ei cred că aceste probleme pot fi soluționate. Această opinie a fost exprimată de peste 50 la sută din elevii ciclului liceal (52,7%), cei care au învățat întotdeauna în aceeași școală (50,1%) și fete (50,0%). Acest fapt însă a fost evidențiat doar de 38,5% dintre elevii care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova.

Tabelul 4. Cunoașterea de către elevii a următoarelor aspecte despre mediul școlar, %

	Da	Nu	Nu știu
În școala noastră există și se aplică o politică de protecție a copilului pe care elevii o cunosc	60,2	11,6	28,2
În școala noastră există un coordonator, un profesor responsabil pentru situațiile de violență, la care elevii se pot adresa cu astfel de probleme	53,5	18,0	28,5
În școala noastră există un consiliu al elevilor la care te poți adresa inclusiv în cazurile de violență	52,1	19,0	28,9
Elevii în școala noastră sunt deseori întrebați despre problemele cu care se confruntă și modalitățile prin care cred ei că ar trebui rezolvate acestea	48,2	22,0	29,8

Cadre didactice

Opiniile cadrelor didactice referitor la protecția copilului nu se deosebesc de cele ale elevilor. **94,8% dintre cadrele didactice percep protecția copilului prin asigurarea unui mediu școlar sigur și sănătos pentru toți elevii, unde aceștia să fie feriți de orice formă de violență, abuz sau neglijare** (Tabelul 5). Această percepție crește odată cu vârsta cadrelor didactice, de la 90%, a celor cu vârsta de până la 35 de ani, până la 100%, a celor cu vârsta de +54 ani.

93,0% dintre cadrele didactice percep protecția copilului prin asigurarea că toți copiii sunt tratați cu respect și egalitate și că li se oferă sprijinul necesar pentru dezvoltarea lor armonioasă și în siguranță. Percepția dată, de asemenea, crește odată cu vârsta cadrelor didactice, de la 80%, a celor cu vârsta de până la 35 de ani, până la 97,5%, a celor cu vârsta de +54 ani.

87,8% dintre cadrele didactice, participante la cercetare, sunt de acord și cu faptul că protecția copilului în școală presupune crearea unui mediu în care fiecare copil se simte protejat și respectat, iar orice formă de violență sau bullying este prevenită și sancționată și 86,6% că protecția copilului reprezintă luarea măsurilor necesare pentru a preveni și a combate orice formă de abuz, discriminare sau exploatare a copiilor în școală.

Totodată, 28,5% dintre cadrele didactice consideră că protecția copilului înseamnă că unele categorii de elevi, în funcție de criterii precum performanțele școlare sau aspectul fizic sunt protejate mai mult decât altele (12,7% - de acord și

15,7% - parțial de acord). Alte 26,2% dintre cadrele didactice sunt de părere că protecția copilului reprezintă excluderea anumitor elevi din activități pentru a nu se confrunta cu provocări sau conflicte. Cadrele didactice cu vârsta de până la 35 de ani, cele de sex masculin și care nu au beneficiat de instruire în domeniul protecției copilului, nu sunt diriginți de clasă, mai frecvent nu știu ce presupune protecția copilului.

Tabelul 5. Percepția protecției copilului de către cadrele didactice, %

	De acord	Parțial de acord	Nu sunt de acord	Nu știu
„Protecția copilului” înseamnă asigurarea unui mediu școlar sigur și sănătos pentru toți elevii, unde aceștia să fie feriți de orice formă de violență, abuz sau neglijare	94,8	3,5	0,6	1,2
„Protecția copilului” înseamnă asigurarea că toți copiii sunt tratați cu respect și egalitate și că li se oferă sprijinul necesar pentru dezvoltarea lor armonioasă și în siguranță	93,0	3,5	1,2	2,3
„Protecția copilului” în școală presupune crearea unui mediu în care fiecare copil se simte protejat și respectat, iar orice formă de violență sau bullying este prevenită și sancționată	87,8	6,4	2,3	3,5
„Protecția copilului” reprezintă luarea măsurilor necesare pentru a preveni și a combate orice formă de abuz, discriminare sau exploatare a copiilor în școală	86,6	7,0	2,3	4,1
„Protecția copilului” înseamnă că unele categorii de elevi sunt protejate mai mult decât altele, în funcție de criteriile precum performanțele școlare sau aspectul fizic	12,8	15,7	65,1	6,4
„Protecția copilului” reprezintă excluderea anumitor elevi din activități pentru a nu se confrunta cu provocări sau conflicte	12,2	14,0	64,0	9,9

Participanții la interviurile individuale aprofundate au menționat că protecția copilului și asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență constituie o problemă pentru Republica Moldova, căreia ei încearcă să-i facă față. Însă, s-a menționat că problema dată „a existat întotdeauna, și când noi am fost copii la școală” și trebuie de recunoscut „că nu poate fi combătută la 100%” (IIA_1). Administrația instituțiilor de învățământ depune eforturi pentru a asigura un mediu școlar sigur, fără violență, dar este extrem de dificil (Tabelul 6).

Situațiile de violență, inclusiv bullying și cyberbullying sunt mai caracteristice la vârsta adolescenței, precum și în instituțiile de învățământ cu un număr mare de elevi. Reprezentanții școlilor mai mici au semnalat că ei au mai puține probleme decât cele mari „noi ne știm unul pe altul. Situațiile acestea de violență, mă stăruie să le coordonez. Și la noi nu sunt situații grave” (IIA_5).

Intervievații au evidențiat prezența unui cadru normativ „solid” care constituie baza creării mediului protectiv, sigur și fără violență: Politica de Protecție a Copilului, Codul de etică al cadrelor didactice, Regulamentul de ordine internă cu prevederi specifice pentru cadre didactice și elevi (modul de utilizare a telefoanelor mobile, prezența uniformei școlare, fumat etc.) etc. În unele școli, în care s-a realizat cercetarea, se implementează și *Hotărârea Guvernului nr.143 cu privire la aprobarea Instrucțiunii cu privire la mecanismul de cooperare intersectorială pentru prevenirea primară a riscurilor privind bunăstarea copilului*⁹ și Ordinul comun al Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Ministerului Sănătății și MEC din 25.11.2022 cu privire la aprobarea Fișei de observare a bunăstării copilului, Fișei de evaluare a bunăstării copilului și a Fișei de planificare a acțiunilor pentru prevenirea primară a riscurilor de bunăstare a copilului¹⁰. Diriginții de clasă au

9 Guvernul Republicii Moldova, Hotărârea 143 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunii cu privire la mecanismul de cooperare intersectorială pentru prevenirea primară a riscurilor privind bunăstarea copilului, Monitorul Oficial nr. 48-57 din 2018 art. 168. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=102076&lang=ro

10 Ordinul comun al MMPS, MS și MEC din 25.11.2022 cu privire la aprobarea Fișei de observare a bunăstării copilului, Fișei de evaluare a bunăstării copilului și a Fișei de planificare a acțiunilor pentru prevenirea primară a riscurilor de bunăstare a copilului. Disponibil la https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/12/Ordin-comun-MMPS_MS_MEC_privind-aprobarea-Fiselor-de-observare-evaluare-si-planificare_96_1006_1158-din-25.11.2022.pdf

elaborat aceste documente. De asemenea, în instituțiile de învățământ funcționează Consiliul de etică.

Experiențele negative referitoare la asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență, a determinat unele instituții de învățământ să dezvolte instrumente suplimentare de lucru cu elevii și părinții, cu înregistrarea scrisă a celor mai importante aspecte puse în discuție:

- Protocol de discuție cu elevii,
- Protocol de discuție cu părinții,
- Înregistrări ale cadrelor didactice privind comportamentele neadecvate ale elevilor.

Sunt parte a politicilor școlare și aspectele ce țin de siguranța și protecția copiilor în cazurile când aceștia sunt transportați din alte localități „*este întotdeauna un cadru didactic însoțitor*” (IIA_8). Atunci când elevii sunt implicați în activități raionale și naționale, se cere acordul părinților, se atrage atenție la transport „*întotdeauna ne stăruim să luăm transportul verificat*” (IIA_1) și, în mod obligatoriu, se stabilesc persoanele care vor însoți elevii „*în excursie pentru a asigura siguranța elevilor, totdeauna merge un părinte sau doi, depinde de grup de copii și neapărat este și un profesor*” (IIA_5). Cadrele didactice care însoțesc elevii sunt aprobate prin ordine ale Organelor Locale de Specialitate în Domeniul Învățământului (OLSDÎ). Unii manageri au semnalat și prezența unor reguli de securitate, instruire a elevilor în astfel de situații care sunt semnate și de către elevi.

Aproape în toate instituțiile (7 din 9), administrația are acordul părinților pentru a utiliza opiniile, imaginile, materialele video/audio ale copiilor. De obicei, această declarație din partea părinților se solicită la începutul fiecărui an școlar. Intervistații nu au semnalat probleme referitor la utilizarea imaginilor și a materialelor video de la manifestările școlare „*părinții își doresc ca copiii lor să fie prezentați*” (IIA_9).

În instituțiile de învățământ analizate, se utilizează un spectru larg de instrumente pentru consultarea elevilor și părinților: Consiliul Elevilor, anchete online și offline pentru a cunoaște opiniile elevilor și ale părinților, discuții individuale și de grup cu elevii și părinții, Boxa de sugestii și reclamații etc. S-a evidențiat că rezultatele cercetărilor online și offline, în unele școli, sunt analizate și discutate atât cu cadrele didactice, cât și cu elevii.

Cercetarea realizată a constatat că la crearea unui mediu școlar sigur și fără violență contribuie:

- documentele de politici,
- monitorizarea și supravegherea video (cabinete școlare, coridoare, mai rar în exteriorul școlii), însă școlile cu un număr mic de elevi nu-și permit instalarea camerelor video,
- monitorizarea comportamentului elevilor de către cadrele didactice la recreații,
- instruirea cadrelor didactice, a personalului auxiliar și a elevilor privind protecția copilului și prevenirea și combaterea violenței,
- activitățile curriculare și extracurriculare organizate (cercuri pe interese, cluburi sportive, etc.),
- informarea și implicarea părinților în asigurarea stării psihologice pozitive a copiilor,
- restricționarea accesului la telefoanele mobile la lecții,
- empatia față de elevi, discuțiile confidentiale și de la egal, la egal „*noi discutăm cu ei, coborâm la nivelul lor și creăm o relație de încredere*” (IIA_6), „*le spunem că problemele pot fi soluționate*” (IIA_7),
- respectarea regulilor și pedepsirea tuturor celor care le încalcă,
- restricționarea accesului persoanelor străine pe teritoriul școlii, inclusiv în incinta școlii,
- prezența butoanelor de alarmă.

Elementele menționate nu sunt însă prezente în fiecare instituție de învățământ care a participat la cercetare.

Riscuri percepute de administrația instituțiilor de învățământ în asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență includ:

- încercarea părinților de a soluționa unilateral problemele de neînțelegere dintre copii pe teritoriul școlii „*de multe ori părinții cred copilul lor, aceasta este dragostea lor părintească*”;
- agresivitatea unor părinți, inclusiv, lipsa de control din partea părinților;
- plecarea părinților la muncă peste hotare și educarea copiilor de către bunele.

S-a semnalat, de asemenea, lipsa monitorizării stării psihologice a copiilor, în mod special, a copiilor unde părinții au decedat, a copiilor care nu frecventează școala creează anumite riscuri pentru asigurarea unui mediu școlar sigur și fără violență.

Tabelul 6. Punctele forte și punctele slabe ale instituțiilor de învățământ în asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență

Punctele forte	Punctele slabe
<ul style="list-style-type: none"> ■ Prezența documentelor de politici, ■ Implicarea și empatia cadrelor didactice și a administrației „nu sunt indiferentă”, ■ Monitorizarea și supravegherea video, ■ Discutarea situațiilor care apar cu elevii, cadrele didactice, părinții „nicio problemă nu rămâne nediscutată, nerezolvată”, ■ Prezența tematicii de violență la Dezvoltarea personală, Educația civică, ■ Implicarea organelor de poliție în cazurile grave, ■ Desfășurarea unor activități extracurriculare diverse (cercuri, secții sportive etc.), ■ Prezența psihologilor școlari, ■ Implicarea reprezentanților organelor de poliție (lecții cu elevii). 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Restricționarea accesului persoanelor străine pe teritoriul școlii „problema e cu poarta. Eu, uneori, poarta o închid de 10 ori pe zi, nu pot izola teritoriul”, ■ Restricționarea accesului în instituția de învățământ „nu avem unitatea care să stea de dimineață până seara și să verifice. Nu se înregistrează în registru, dar trebuie să o facem”, ■ Lipsa unor discuții cu copiii cu utilizarea unor secvențe video, ■ Psihologii școli care nu cunosc „noi” metode de lucru, ■ Cadre didactice care nu cunosc metode și tehnici de lucru și susținere a copiilor orfani, copiilor din familii monoparentale și familii vulnerabile, ■ Prezența mai multor intrări în instituția de învățământ „avem 5 intrări în școală” ■ Gestionarea emoțiilor de către cadrele didactice „nu toți profesorii își controlează emoțiile.”

2.2. Cunoașterea particularităților de violență și bullying

Elevi

Practic, **8 din 10 elevi cunosc formele de violență și bullying, apreciindu-le corect** (Tabelul 7). Totuși, **1 din 10 elevi încă întâmpină dificultăți în aprecierea corectă a acestora**. Cel mai frecvent nu înțeleg toate aspectele ce țin de violență sau bullying elevii din ciclul gimnazial.

Datele cercetării atestă posibilități de îmbunătățire a cunoștințelor elevilor despre violență și bullying. Un argument forte în acest sens este că 56,3% dintre elevi consideră că criticile din partea cadrelor didactice cu privire la reușita școlară constituie un comportament de violență sau bullying în școală, precum și faptul că 23,6% dintre elevi consideră râsul și glumele prietenoase între colegii de clasă ca fiind violență sau bullying.

Tabelul 7. Perceperea comportamentelor de violență sau bullying de către elevi, %

	Da	Nu	Nu știu
Insultarea sau umilirea unui coleg în fața altora, cu scopul de a-l face să se simtă rușinat	83,5	9,0	7,6
Criticarea în mod constant a aspectului fizic sau a modului de îmbrăcare al unui elev de către colegii lui	81,3	11,1	7,6
Prezentarea unor gesturi ostile sau amenințătoare către un elev din partea colegilor lui	80,8	9,7	9,5
Distribuirea de zvonuri false sau defăimătoare despre un coleg	80,3	10,4	9,3
Dezvăluirea intenționată a unor secrete personale ale unui coleg pentru a-i provoca rușine sau disconfort	80,1	9,9	10,0
Trimiterea mesajelor ofensatoare sau jignitoare pe rețelele sociale de către alți elevi	79,4	11,3	9,3
Forțarea unui elev de către colegii lui să facă lucruri pe care nu le dorește, prin presiune sau amenințări	78,0	13,7	8,3
Cererea repetată de bani sau lucruri de valoare de la un elev de către colegii lui	77,6	12,9	9,5
Ignorarea sau excluderea frecventă a unui elev de către colegii lui din activitățile de grup	67,1	18,7	14,3

Criticile din partea unui profesor cu privire la reușita școlară	56,3	22,5	21,1
Râsul și glumele prietenoase între colegii de clasă	23,6	63,6	12,9
Sprrijinirea sau ajutorarea unui coleg de clasă sau școală să învețe pentru teste, să pregătească temele pentru acasă	15,1	78,3	6,5
Apelarea la un profesor pentru a rezolva o problemă de învățare, pentru a înțelege mai bine tema	14,3	75,5	10,2
Împrumutarea materialelor școlare unui coleg, pentru a-l ajuta să învețe	13,7	78,3	7,9
Întrebarea unui elev de către colegii lui despre cum se simte și dacă are nevoie de ajutor	12,1	72,0	15,8
Participarea la activități sportive în echipă	10,4	81,9	7,7
Ajutarea și susținerea unui coleg care se simte singur sau trist	10,4	81,0	8,6

Cadre didactice

56,4% dintre cadrele didactice participante la cercetare **au beneficiat de instruiți la tema violenței școlare și a bullyingului** (Tabelul 8). 2/3 din cadrele didactice cu vârsta de la 35 de ani, la peste 54 de ani au beneficiat de instruire, în comparație cu doar 1/3 a celor cu vârsta de până la 35 de ani.

57,0% dintre cadrele didactice cunosc ce este un interviu de protecție, deși doar 43,6% au beneficiat de instruiți la tema dată. Au beneficiat de instruiți privind interviul de protecție aproape 50 la sută dintre diriginții de clasă și cadrele didactice cu vârsta de 45-54 de ani.

Tabelul 8. Instruirea cadrelor didactice pe aspecte ce țin de violența școlară și bullying, %

	Da	Nu
Ați beneficiat de instruiți la tema violenței școlare și a bullyingului	56,4	43,6
Cunoașteți ce este un interviu de protecție	57,0	43,0
Ați beneficiat de instruiți privind realizarea interviului de protecție	43,6	56,4

2.3. Comportamentele de violență și bullying între elevi, în mediul școlar

Elevi

Mediul școlar pentru **84,0% dintre elevi** este unul prietenos (Tabelul 9). Afirmatia „**majoritatea colegilor mei de clasă sunt prietenoși cu mine**” este cea mai răspândită printre elevii ciclului liceal (89,1%), față de cel gimnazial (81,2%). Elevii, care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova, doar în proporție de 79,5% consideră că majoritatea colegilor de clasă sunt prietenoși cu ei, față de 84,0% din eșantionul general.

Mediul școlar prezintă și multiple provocări, inclusiv violență și bullying. **31,2% dintre elevii participanți la cercetare au semnalat că „în clasa în care-și fac studiile există cel puțin un coleg cu care ceilalți evită să discute, să prietenească.”** Situațiile date au fost evidențiate mai frecvent de elevii din ciclul gimnazial (37,1%) și fete (35,2%).

Certurile sunt caracteristice pentru 25,0% dintre elevi (1 din 4 elevi). Acestea sunt mai prezente în rândul elevilor din clasele gimnaziale (29,7%), la fel ca și **situațiile de împingere (18,7%) sau bătaie (23,2%)**.

16,9% dintre elevi au semnalat și faptul că „elevii din familiile sărace sunt mai des hărțuiți de alți elevi.” Situațiile de genul dat au fost menționate într-o măsură mai mare de elevii care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova (23,1%) și cei din ciclul gimnazial (19,9%).

Afirmatia „dacă înveți bine, colegii de clasă nu te apreciază” este caracteristică pentru 14,1% dintre elevii participanți la cercetare, fiind mai frecventă în rândul elevilor din ciclul gimnazial (15,8%) și băieților (17,6%).

7,7% dintre elevi, consideră afirmatia „**elevii din clasele mai mari îi hărțuiesc pe elevii din clasele mai mici**” ca fiind caracteristică școlii în care învață. Numărul băieților și a elevilor care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova, care sunt de acord cu afirmatia dată este mai mare, 11,3% și 17,9%, respectiv.

Tabelul 9. Prezența comportamentelor de violență și bullying între elevi, în mediul școlar, opinia elevilor, %

	Da	Nu	Nu știu
Majoritatea colegilor mei de clasă sunt prietenoși cu mine	84,0	6,0	10,0
În clasa mea există cel puțin un coleg, sau câțiva colegi, cu care ceilalți evită să discute, să prietenească cu ei	31,2	51,6	17,3
Elevii din clasa mea deseori se ceartă între ei	25,0	56,7	18,3
Elevii se bat, se împing deseori la școală	18,7	58,1	23,2
Elevii din familii sărace sunt mai des hărțuiți de alți elevi	16,9	57,7	25,4
Elevii deseori se bat, se împing în afara școlii	15,7	47,2	37,1
Dacă înveți bine, colegii de clasă nu te apreciază	14,1	65,1	20,8
Elevii din clasele mai mici se tem de elevii din clasele mai mari	9,2	70,2	20,6
Elevii din clasele mai mari deseori îi hărțuiesc pe elevii din clasele mai mici	7,7	75,4	16,9

Elevii au fost întrebați dacă personal s-au confruntat cu aspecte de violență sau bullying în mediul școlar. S-a constatat **prezența diferitor situații de bullying sau violență din partea colegilor de clasă sau școală pentru 10-30 % dintre elevi.** Cea mai frecventă situație de acest gen este cea care ține de minciuni, bârfe (23,8%) (Tabelul 10). Astfel de situații sunt mai frecvente printre elevii din ciclul gimnazial (27,5%), dar și elevii care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova (28,2%).

Situațiile de luare a lucrurilor fără voie (telefon, bani etc.) sunt caracteristice pentru 22,9% dintre elevi, fiind mai frecvente printre elevii din ciclul gimnazial (28,1%).

Luarea în derâdere de către colegi atunci când elevii răspund temele este caracteristică pentru 22,4% dintre elevi, fiind mai frecventă printre băieți (24,9%), elevii din ciclul gimnazial (23,8%) și elevii care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova (25,6%).

Este important să menționăm că situațiile menționate mai sus, **au determinat ca 1 din 10 elevi, să se gândească deseori la schimbarea școlii** și 1 din 10 elevi, au avut această idee *de câteva ori* pe parcursul anului precedent sau al celui curent de studii.

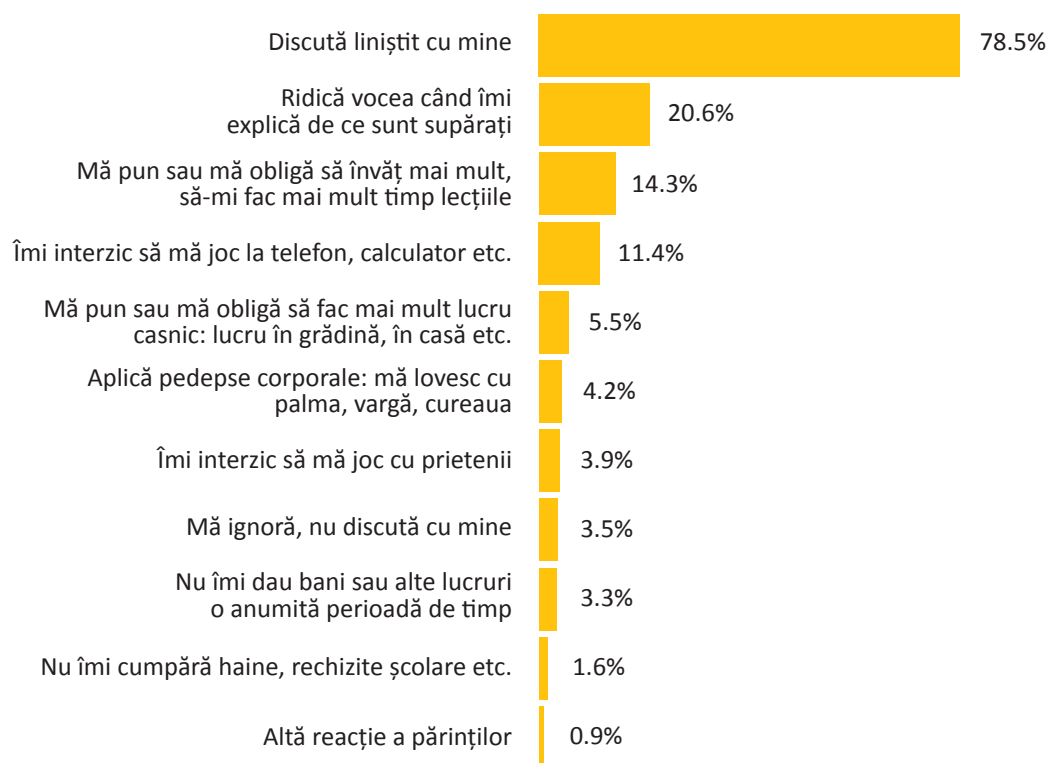
Tabelul 10. Prezența situațiilor de violență sau bullying, în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024, opinia elevilor, %

	Da, deseori	Da, de câteva ori	O singură dată	Niciodată
La școală au fost spuse de către alții minciuni, bârfe despre mine	10,4	13,4	12,5	63,7
Mi s-au luat lucruri fără voia mea de către alți copii din școală, colegi de clasă	9,9	13,0	11,6	65,5
La lecții, când răspundeam temele, unii colegi m-au luat în derâdere	8,8	13,6	13,9	63,7
Nu am dorit să merg la școală din cauza colegilor mei	7,9	13,0	12,1	66,9
Am fost poreclit de colegi la școală	7,9	10,2	12,3	69,5
La școală alți copii au râs de corpul meu (gras, slab, înalt, scund) sau de schimbările fiziologice ale corpului meu (acnee, ciclu menstrual etc.)	7,4	11,6	9,0	72,0
Mi s-au distrus, murdărit anumite lucruri ale mele de către alți copii din școală, colegi de clasă	6,0	9,3	13,4	71,3

Am fost amenințat de unii din colegii din școală	5,6	5,1	7,2	82,0
Îmi este frică de unii colegi de clasă	5,3	4,9	4,4	85,4
Am fost impus de alți copii din școală să le aduc bani sau alte lucruri	4,6	3,2	1,8	90,5
Am fost filmat de către alți copii, în situații când nu mă simțeam bine, când răspundeam la teme, sau atunci când am fost numit urât, bruscat, lovit etc.	4,6	4,6	6,2	84,7
Nu am mers la școală din cauza colegilor	4,2	4,8	5,8	85,2
Îmi este frică de alți elevi din școala mea	4,2	5,6	7,9	82,2
Ași fi dorit să schimb școala sau clasa din cauza colegilor mei de clasă	10,0	11,1	14,4	64,4

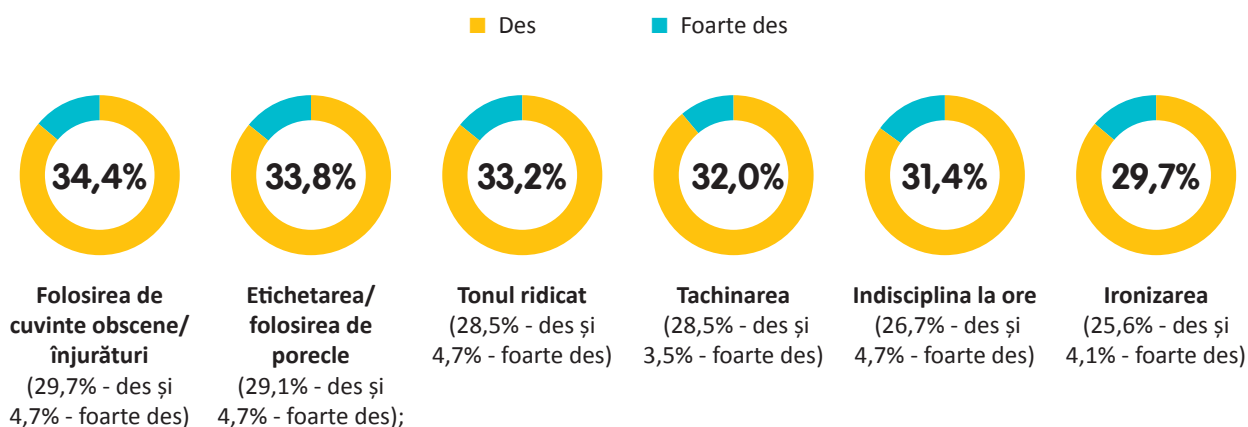
Răspunsurile elevilor privind reacția părinților când ei fac ceva greșit atestă că și **unii părinți utilizează diferite forme de violență pentru a-i disciplina** (Figura 2). Doar 78,5% dintre elevi, au menționat că în astfel de situații, părinții discută liniștit cu ei. Alți 20,6% dintre elevi au indicat că părinții ridică vocea, 14,3% că părinții îi obligă să învețe mai mult, 11,4% că părinții le interzic jocurile la telefon sau calculator, 5,5 % că părinții îi obligă să realizeze mai mult lucru casnic, 4,2% că părinții aplică pedepse corporale etc.

Figura 2. Reacția părinților atunci când copiii fac ceva greșit, %

Cadrele didactice

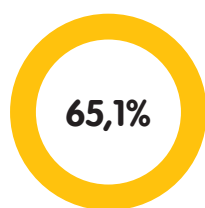
Cele mai frecvente forme de conduită necorespunzătoare între elevi, nominalizate de cadrele didactice sunt:

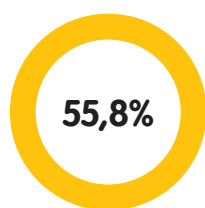
Tabelul 11. Forme de conduită necorespunzătoare între elevi, în opinia cadrelor didactice, %

	Deloc	Rar	Des	Foarte des
Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi, referitoare la situația copiilor refugiați	90,7	8,1	1,2	0
Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi, referitoare la apartenența religioasă	87,8	10,5	1,7	0
Atingeri nedorite (cu tentă sexuală)	85,5	14,0	0	0,6
Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi, referitoare la apartenența etnică	77,3	18,6	2,9	1,2
Pălmuirea	72,1	26,2	1,2	0,6
Eliminarea elevilor de la ore de către profesori	72,1	26,2	1,2	0,6
Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi, referitoare la situații privind unele trăsături fizice	66,3	30,8	2,9	0
Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi, referitoare la situația socioeconomică a elevului	61,0	34,3	4,7	0
Deteriorarea / distrugerea de obiecte	59,9	36,6	2,9	0,6
Lovirea / trasul de păr	59,3	35,5	4,7	0,6
Deposdarea de obiecte personale	50,0	44,8	4,7	0,6
Intimidarea/ amenințarea	45,3	44,7	3,5	3,5
Trântirea/ Aruncarea cu obiecte	30,8	60,5	7,0	1,7
Refuzul elevilor de a-și îndeplini sarcinile	18,6	57,0	19,8	4,7
Indisciplina la ore	18,6	50,0	26,7	4,7
Etichetarea/folosirea de porecle	15,7	50,6	29,1	4,7
Ironizarea	15,1	55,2	25,6	4,1
Tachinarea	14,0	54,1	28,5	3,5
Folosirea de cuvinte obscene/ înjurături	14,0	51,7	29,7	4,7
Tonul ridicat	7,0	59,9	28,5	4,7

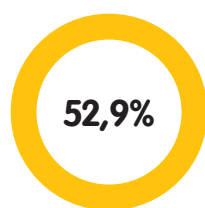
Factorii care influențează și încurajează comportamentul agresiv al elevilor, în opinia cadrelor didactice, sunt prezentați în Tabelul 12. Astfel, pe primele poziții sunt:

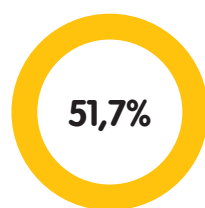
Internetul, rețelele sociale și jocurile online (65,1% dintre cadrele didactice consideră că acesta influențează mult și foarte mult)

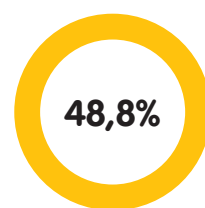
Implicarea redusă a părinților în educarea elevilor

Stilul educațional al părinților

Inconsecvența în aplicarea măsurilor de disciplinare din partea familiei

Mass-media

Factorii ce țin de felul de caracteristicile individuale ale copiilor, dar și cei ce țin de mediul școlar încurajează comportamentul elevilor, dar într-o măsură mult mai redusă. Cadrele didactice au nominalizat următorii factori care țin de caracteristicile individuale ale copiilor: stresul școlar (29,7%), personalitatea (28,3%), anturajul elevului (27,9%), nemulțumirea de sine a elevilor (26,1%).

Deși factorii ce țin de mediul școlar nu se află în topul influenței agresivității elevilor, în opinia cadrelor didactice, evidențiem că aceștia sunt extrem de mulți și pot contribui la schimbarea comportamentului elevilor. Cadrele didactice au menționat: lipsa psihologului școlar (26,8%), lipsa abilităților pentru crearea unui parteneriat școală-familie pentru a soluționa cazurile de comportament agresiv (26,8%), lipsa abilităților cadrelor didactice de a soluționa situațiile de comportament agresiv (26,7%), inconsecvența în aplicarea măsurilor de disciplinare din partea instituțiilor de învățământ (26,1%), absența motivației profesorilor (25,6%), lipsa Politicii de Protecție a Copilului (25,0%), precum și neimplementarea acesteia (25,0%).

Tabelul 12. Factorii care influențează și încurajează comportamentul agresiv, în opinia cadrelor didactice, %

	Deloc	Puțin	Moderat	Mult	Foarte mult
Internet, rețele sociale, jocuri online	4,7	14,0	16,3	33,7	31,4
Implicarea redusă a părinților în educația elevilor	5,2	16,9	22,1	33,1	22,7
Familia, stilul educațional al părinților	7,6	23,8	15,7	30,2	22,7
Inconsecvența în aplicarea măsurilor de disciplinare din partea familiei	8,1	19,8	20,3	30,8	20,9
Mass-media (emisiuni TV, filme)	7,6	19,8	23,8	33,7	15,1
Personalitatea dificilă a elevului	5,8	21,5	34,3	27,3	11,0
Inconsecvența în aplicarea măsurilor de disciplinare din partea școlii	12,8	34,3	26,7	15,1	11,0
Nemulțumirea de sine a elevilor	12,2	36,6	24,4	17,4	9,3
Insuficienta dezvoltare a abilităților elevului de comunicare și de relaționare în grup	10,5	35,5	24,4	20,9	8,7
Lipsa unui psiholog sau a unui cadru didactic responsabil de situațiile de comportament agresiv, necorespunzător al elevilor	34,3	19,8	11,6	26,2	8,1
Lipsa abilităților pentru crearea unui parteneriat școală-familie pentru a soluționa situațiile de comportament agresiv, necorespunzător al elevilor	22,1	28,5	22,7	19,8	7,0
Stresul școlar – prin orarul prelungit, supraîncărcarea programei etc	17,7	27,9	25,0	23,3	6,4

Insuficienta implicare a altor actori (ONG-uri, autorități locale, companii etc.) în prevenirea și combaterea violenței	27,9	29,1	17,4	18,0	7,6
Absenta motivației profesorilor	29,7	26,2	18,6	19,8	5,8
Anturajul elevilor	13,4	35,5	23,3	22,7	5,2
Lipsa abilităților cadrelor didactice de a soluționa situațiile de comportament agresiv, necorespunzător al elevilor	22,7	32,6	18,0	21,5	5,2
Vârsta elevilor	13,4	29,7	27,9	24,4	4,7
Insuficiența activităților de prevenire și combatere a violenței derulate în școală	25,0	29,7	24,4	16,3	4,7
Lipsa unei politici de protecție a copilului în școală	38,4	21,5	15,1	20,3	4,7
Neimplementarea politicii de protecție a copilului în școală	39,5	23,8	11,6	20,9	4,1
Neimplicarea administrației școlii	28,5	25,0	23,8	19,2	3,5
Agresivitatea observată la alți copii	12,8	36,0	26,2	21,5	3,5
Ignorarea sau indiferența manifestată de școală față de interesele de cunoaștere și nevoile de dezvoltare ale elevilor	32,0	22,1	19,8	22,7	3,5

În opinia a 44,2% dintre cadrele didactice numărul cazurilor de violență și bullying în școală s-a diminuat, față de 14,5% care consideră că a rămas la fel și 4,7% că a crescut (Tabelul 13). Cadrele didactice cu vârsta de 45-54 de ani, diriginții și cei care au beneficiat de instruire în domeniul protecției copilului, în număr mai mare consideră că se atestă o tendință de reducere a cazurilor de violență și bullying. Semnificativ este faptul că 36,6% dintre cadrele didactice nu au putut aprecia tendințele de manifestare a actelor de violență în școală. Acest lucru este caracteristic pentru 56,7% dintre cadrele didactice cu vârsta de până la 35 de ani, 44,6% care nu sunt diriginți și 45,8% care nu au beneficiat de instruire în domeniul protecției copilului.

Tabelul 13. Aprecierea tendințelor de manifestare în școală a cazurilor de violență și bullying, %

		A crescut numărul de cazuri	S-a diminuat numărul de cazuri	Nu sunt schimbări, a rămas la fel	Nu pot aprecia
Total		4,7	44,2	14,5	36,6
Sexul	Masculin	0	30,0	20,0	50,0
	Feminin	4,9	45,1	14,2	35,8
Vârsta	Până la 35 de ani	6,7	20,0	16,7	56,7
	35-44 de ani	4,5	47,7	13,6	34,1
	45-54 de ani	1,7	53,4	17,2	27,6
	+54 de ani	7,5	45,0	10,0	37,5
Diriginte	Da	3,1	51,0	15,3	30,6
	Nu	6,8	35,1	13,5	44,6

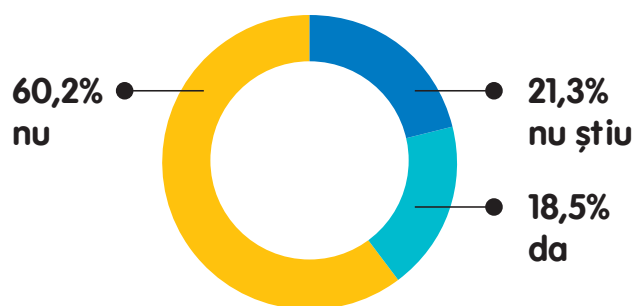
Predă cel puțin într-o clasă în care studiază copiii-refugiați	Da	5,0	45,5	17,4	32,2
	Nu	3,9	41,2	7,8	47,1
Au beneficiat de instruire în domeniul protecției copilului	Da	4,8	47,6	14,5	33,1
	Nu	4,2	35,4	14,6	45,8

2.4. Comportamentul violent caracteristic cadrelor didactice

Elevii

18,5% dintre elevi consideră afirmația „majoritatea profesorilor din școala noastră sunt agresivi cu elevii (ridică vocea, strigă, umilesc)” ca fiind caracteristică școlii în care își fac studiile (Figura 3). Băieții (20,6%) și elevii care întotdeauna au învățat în aceeași școală (19,2%) într-un număr mai mare consideră afirmația dată ca fiind corectă, față de elevii care au învățat în altă școală care nu se află în Moldova (12,8%).

Figura 3. Acordul elevilor cu afirmația „Majoritatea profesorilor din școala noastră sunt agresivi cu elevii”, %

În cadrul cercetării, elevii au avut posibilitatea să-și exprime acordul privind diverse situații prezente în școala în care învață. Datele cercetării atestă că 56,7% dintre elevi cunosc cel puțin un profesor, în școala în care studiază, care ridică vocea la elevi în timpul orelor sau la pauze (Tabelul 14). 25,9% dintre elevi au menționat prezența situațiilor de umilire din partea a cel puțin unui cadru didactic din școală. 19,7% au relatat și despre profesorii care în timpul orelor aruncă cu obiecte în elevi, iar 15,7% despre profesori care în timpul orelor lovesc copiii cu palma sau cu alte obiecte.

Tabelul 14. Acordul față de prezența următoarelor situații cu privire la profesori, opinia elevilor, %

	Da	Nu
Cunosc cel puțin un profesor, la noi în școală, care în timpul lecțiilor sau la pauze strigă, ridică vocea la elevi	56,7	43,3
Cunosc cel puțin un profesor la noi în școală care în timpul lecțiilor sau la pauze umilește elevii, vorbește urât cu elevii	25,9	74,1
Cunosc cel puțin un profesor, la noi în școală, care în timpul lecțiilor aruncă cu obiecte în elev (cu cretă, cu pixul etc.)	19,7	80,3
Cunosc cel puțin un profesor, la noi în școală, care în timpul lecțiilor lovește elevii cu palma sau cu alt obiect	15,1	84,9

Unii elevi afirmă că s-au confruntat în anul trecut de studii și în anul curent cu diverse situații de violență verbală, psihologică și fizică din partea unor cadre didactice (Tabelul 15).

Datele atestă că nu există anumite grupuri specifice de elevi care s-au confruntat cu violența verbală. Violența psihologică, în schimb, se exercită mai mult asupra băieților (14,7%). Violența fizică a fost declarată într-o măsură mai mare de către băieți – 12,2% (5,9% - deseori și 6,3% - de câteva ori), elevii din ciclul liceal 10,5% (4,5% - deseori și 6,0% - de câteva ori), precum și de elevii care întotdeauna au învățat în aceeași școală – 9,2% 12,2% (5,6% - deseori și 4,6% - de câteva ori).

Tabelul 15. Prezența situațiilor în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024, opinia elevilor, %

	Da, deseori	Da, de câteva ori	O singură dată	Niciodată
Am avut situații când profesorii au strigat, au ridicat vocea la mine	15,8	22,9	18,7	42,6
Am avut situații când profesorii i-au încurajat pe alți elevi să mă ignore sau să-și bată joc de mine	5,6	5,5	7,9	81,0
Am avut situații când profesorii m-au numit urât	5,1	10,0	10,7	74,1
Îmi este frică de profesorii din școala mea	5,1	9,2	10,4	75,4
Am avut situații când profesorii m-au lovit	4,2	4,4	4,4	87,0

Cadrele didactice

Cadrele didactice participante la cercetare au semnalat și unele forme de conduită neadecvate din partea părinților elevilor, colegilor și a personalului auxiliar. Astfel, s-a evidențiat comportamentul neadecvat al părinților atât față de proprii copii (8,7% *des* și *foarte des*), cât și față de personalul școlii (9,3% *des* și *foarte des*).

Cazurile de comportament neadecvat din partea cadrelor didactice și personalului auxiliar față de elevi sunt însă mult mai rare (Tabelul 16).

Tabelul 16. Forme de conduită inadecvate, în opinia cadrelor didactice, %

	Deloc	Rar	Des	Foarte des
Relația părinți - copii - personalul școlii				
Comportament neadecvat al părinților elevilor față de copiii lor	49,4	41,9	7,0	1,7
Comportament neadecvat al părinților elevilor față de personalul școlii (profesori sau personal auxiliar)	43,6	47,1	8,7	0,6
Comportament neadecvat al cadrelor didactice față de părinți	82,6	15,1	0,6	1,7
Relația personalul școlii - elevi				
Utilizarea unor expresii jignitoare de către profesori sau personalul auxiliar, referitoare la situația socioeconomică a elevului	93,0	5,2	0,6	1,2
Comportament neadecvat al cadrelor didactice față de elevi	67,4	30,8	1,2	0,6
Utilizarea unor expresii jignitoare de către profesori sau personalul auxiliar, referitoare la situații privind unele trăsături fizice ale elevului	93,0	5,8	0,6	0,6
Comportament neadecvat între personalul auxiliar	84,3	14,5	0,6	0,6
Comportament neadecvat între cadrele didactice și personalul auxiliar	87,2	11,6	1,2	0

Utilizarea unor expresii jignitoare de către profesori sau personalul auxiliar, referitoare la apartenența etnică a elevului	92,4	5,8	1,7	0
Utilizarea unor expresii jignitoare de către profesori sau personalul auxiliar, referitoare la apartenența religioasă a elevului	94,8	4,1	1,2	0
Comportament neadecvat al personalului auxiliar față de elevi	82,6	15,1	2,3	0
Comportament neadecvat între cadrele didactice	73,3	24,4	2,3	0

2.5. Comportamente neadecvate din partea elevilor față de profesori

Cadrele didactice

Forme de conduită necorespunzătoare față de personalul școlii (cadre didactice și personal auxiliar), din partea elevilor, **au fost semnalate de 15,6% dintre cadrele didactice** ca fiind *des* și *foarte des* întâlnite, față de 49,4% - *rar* și 34,9% - *deloc*.

Formele de conduită necorespunzătoare din partea elevilor față de cadrele didactice care se întâlnesc *des* și *foarte des* includ ignorarea mesajelor transmise și refuzul îndeplinirii sarcinilor (17,5%), atitudinile sarcastice (9,9%), precum și agresiunea nonverbală (5,3%) (Tabelul 17).

Tabelul 17. Forme de conduită necorespunzătoare din partea elevilor față de personalul școlii, în opinia cadrelor didactice, %

	Deloc	Rar	Des	Foarte des
Ignorarea mesajelor transmise, refuzul îndeplinirii sarcinilor (<i>nu se acordă atenție profesorilor</i>)	26,7	55,8	13,4	4,1
Atitudini ironice/sarcastice	51,2	39,0	8,7	1,2
Agresiune nonverbală (<i>gesturi, priviri amenințătoare etc.</i>)	64,5	30,2	4,7	0,6
Injurii, jigniri, amenințări	82,0	14,0	4,1	0
Lovire, agresiune fizică	93,0	5,2	1,7	0
Cyberbullying (<i>hărțuire prin Internet, rețele sociale, etc.</i>)	91,3	8,1	0,6	0
Comportament neadecvat al elevilor față de personalul școlii (<i>profesori și personal auxiliar</i>)	34,9	49,4	12,1	3,5

Factorii care influențează comportamentul neadecvat al elevilor față de cadrele didactice includ: mediul virtual (53,5%), modelele relaționale din familie (39,5%), lipsa de interes și a motivației de a învăța (37,2%) și preluarea unor modele de comportament de la grupurile de prieteni (33,1%) (Tabelul 18).

Tabelul 18. Factorii care determină un comportament neadecvat al elevilor față de profesori, în opinia cadrelor didactice, %

	Da	Parțial	Nu	Dificil de apreciat
Influența negativă a mediului virtual (Internet)	53,5	33,1	7,6	5,8
Preluarea unor modele de relaționare din familie	39,5	40,1	11,0	9,3
Lipsa de interes și motivație a elevilor pentru învățare	37,2	42,4	15,7	4,7
Preluarea unor modele de relaționare/ comportamente din diferite grupuri (<i>grup de prieteni etc.</i>)	33,1	51,7	9,9	5,2

Dificultăți în comunicarea cu profesorii	18,6	48,3	23,3	9,9
Reacția elevilor la unele acțiuni ale profesorilor	16,3	51,2	22,7	9,9
Sentimentul elevilor că sunt ignorați de către profesori	15,1	36,0	36,6	12,2
Reacția elevilor față de evaluări considerate neobiective	14,5	57,0	22,7	5,8
Nemulțumirea elevilor față de prestația profesorilor	12,8	45,3	29,7	12,2
Reacția elevilor față de ceea ce învață (<i>lipsa de actualitate, de utilitate/aplicabilitate etc.</i>)	12,8	44,2	30,8	12,2

2.6. Intervenția și asistența în cazurile de violență și bullying

Elevi

S-a constatat că există o intervenție promptă împotriva cazurilor de violență și bullying în instituțiile de învățământ în care s-a realizat cercetarea. **64,6% dintre elevi au menționat că diriginții discută cu elevii despre situațiile de violență** (Tabelul 19). Acest fapt a fost menționat mai frecvent de elevii ciclului gimnazial, fete și elevii care întotdeauna au învățat în aceeași școală.

52,8% dintre elevi au evidențiat că și cadrele didactice din școală se implică întotdeauna în cazurile de violență între elevi și îi pedepsesc pe agresori. Opiniile date sunt împărțite într-o măsură mai mare de băieți (55,5%) și elevii care întotdeauna au învățat în această școală (55,7%).

18,0% dintre elevi consideră însă că în școala în care învață, cu elevii agresori nu se iau măsuri. Această părere este împărțită de 1 din 5 elevi ai ciclului gimnazial, 1 din 5 băieți și 1 din 5 elevi care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova.

Tabelul 19. Cunoașterea de către elevi a următoarelor aspecte despre mediul școlar, %

	Da	Nu	Nu știu
În școala noastră diriginții discută cu elevii despre situațiile de violență	64,6	12,3	23,1
Profesorii din școala noastră, întotdeauna în cazurile de violență între elevi, îi pedepsesc pe cei care agresează	52,8	18,0	29,2
Cu elevii bătauși (agresori) din școala noastră nu se iau măsuri	18,0	60,0	22,0

Subiectul tratamentului egal și respectuos față de toți colegii este parte a discuțiilor școlare, fapt menționat de 76,1% dintre elevi. De asemenea, în mediul școlar se discută despre violența școlară (81,2%) și despre cea din familie (50,6%), inclusiv despre modalitățile de raportare a astfel de cazuri. Fenomenul violenței în familie este mai frecvent abordat în rândul elevilor din ciclul liceal (48,8% *de mai multe ori*), în comparație cu cei din ciclul gimnazial (34,1%) (Tabelul 20).

Tabelul 20. Discutarea despre nediscriminare, violență în școală și violență în familie, %

	Da, de mai multe ori	Da, o dată sau de 2 ori	Nu am avut astfel de discuții	Nu știu
Discriminare și necesitatea de trata toți elevii în mod egal și respectuos	60,2	15,9	6,5	16,4
Violența în școală și raportarea violenței	63,6	17,6	5,6	13,2
Violența în familie și raportarea violenței	39,3	21,3	15,5	23,9

Elevii și cadrele didactice au fost întrebați dacă cazurile de violență și bullying identificate în instituția de învățământ ajung în atenția psihologului școlar. **50,2% dintre elevi au menționat discutarea cazurilor de violență și bullying cu psihologul școlar**, 27,8% dintre elevi nu știu dacă se discută astfel de cazuri. Numărul cadrelor didactice convinse ca cazurile de violență și bullying ajung în atenția psihologului este mult mai mare decât al elevilor – 79,1% (Tabelul 21).

Tabelul 21. Discutarea cazurilor de violență sau bullying cu psihologul, %

	Da	Nu	Nu știu dacă se discută astfel de cazuri	Nu avem psiholog școlar
Elevii	50,2	6,7	27,8	15,4
Cadrele didactice	79,1	1,7	11,0	8,1

Doar 14,6% dintre elevi au apelat după ajutor atunci când s-au confruntat cu probleme cu colegii, prietenii profesorii de la școală sau unii adulți din comunitate (Tabelul 22). Datele cercetării atestă că au solicitat ajutor și au fost ajutați, mai frecvent, elevii din ciclul gimnazial, cei care au învățat întotdeauna în aceeași școală, băieții. În același timp, 12,8% dintre elevii care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova, au solicitat ajutor, dar nu au primit.

Tabelul 22. La cine apelează elevii după ajutor, atunci când se confruntă cu probleme (la școală sau în comunitate), %

		Nu am avut situații în care să apelez după ajutor	Nu am apelat după ajutor deoarece nimeni nu te va ajuta	Nu am apelat după ajutor deoarece nu știu la cine să apelez	Am apelat la ajutor, dar situația nu s-a schimbat	Am apelat la ajutor și am fost ajutat
Total		72,7	6,3	2,3	4,0	14,6
Sexul	Băiat	73,9	7,6	0	2,9	15,5
	Fată	71,8	5,5	3,9	4,8	13,9
Ciclul școlar	Gimnazial	67,8	6,5	2,2	5,2	18,3
	Liceal	81,6	6,0	2,5	2,0	8,0
Situația care mă caracterizează	Întotdeauna am învățat în aceeași școală	70,7	7,2	2,1	3,7	16,4
	Anterior am învățat în altă școală din Moldova	81,3	3,1	4,2	2,1	9,4
	Anterior am învățat în altă școală care nu se află în Moldova	74,4	5,1	0	12,8	7,7

82,2% dintre elevi au declarat că, la necesitate, cunosc unde să apeleze atunci când se confruntă cu situații de violență între elevi sau abuz din partea adulților, față de 17,8% care – nu cunosc. Topul instituțiilor unde pot să apeleze este format din:

73,3%

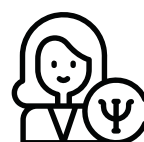
părinți

44,8%

un profesor de la școală

39,1%

dirigintele de la școală

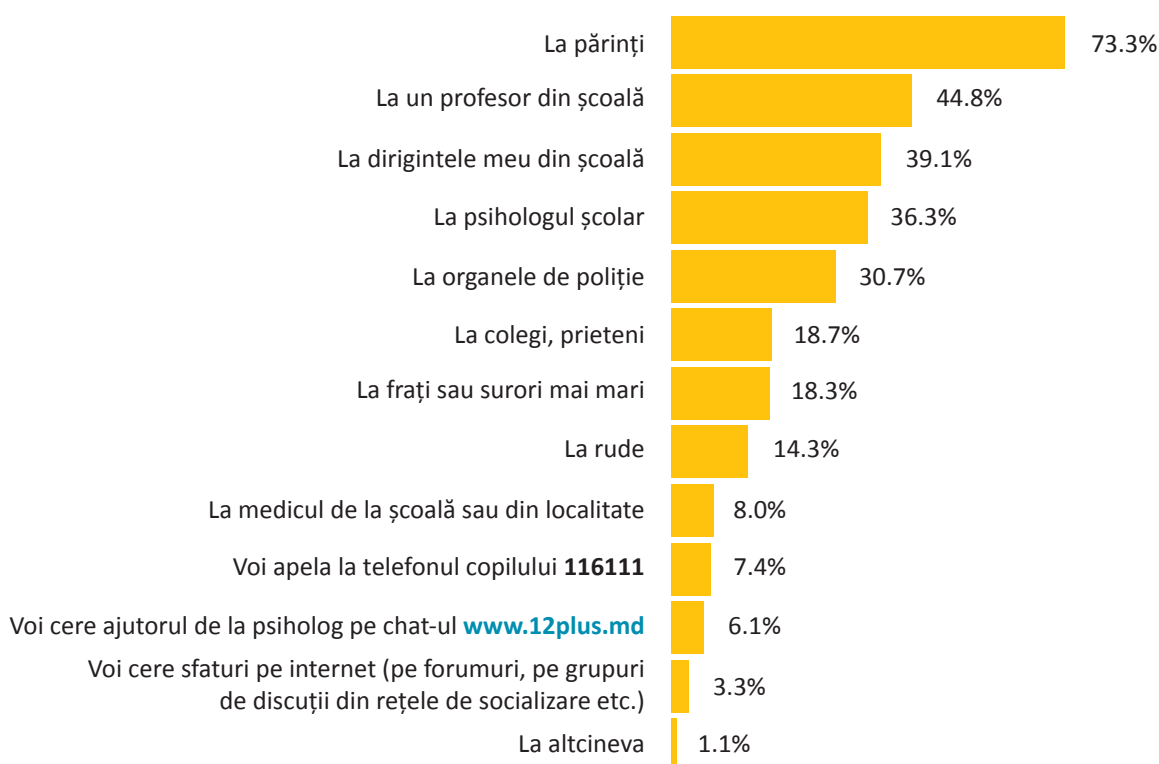
36,3%

psihologul școlar

30,7%

organele de poliție

Figura 4. Unde pot apela elevii atunci când se confruntă cu situații de violență, %

Cadrelle didactice

Situațiile de violență sunt sesizate de elevi, cadre didactice, personalul auxiliar, părinți administrației instituției de învățământ, coordonatorului VNET, psihologului școlar. Modalitatea de intervenție în cazurile de violență este diferită și depinde de particularitățile instituției de învățământ. În instituțiile în care există camere video, se verifică situația pe camere și, în dependență de situație, dirigințele cheamă părinții la școală. S-a subliniat că intervenția promptă ajută atât la soluționarea cazurilor, cât și la prevenirea unor situații de violență „uneori numai copii cer scuze unu de la altul, dau mâna și cu asta și se termină. Sunt cazuri când eu de fapt nu văd situația gravă, dar oricum mă adresez la poliție. Ei intervin și nu sunt indiferenți și elevii știu că dacă o dată părintele a discutat cu poliția, a doua oară o să fie mai grav” (IIA_5). Marea majoritate a situațiilor de violență și bullying sunt soluționate în școală „totuși, copiii noștri înțeleg. Nu sunt cazuri, când nu putem să ne isprăvim.” În cazurile grave se face Fișă de sesizare la organele de poliție. De asemenea, cazurile grave sunt anunțate din start și OLSDÎ.

Pe cazurile sesizate de organele de poliție, se constituie echipa multidisciplinară școlară care analizează fiecare caz. La aceste ședințe sunt chemați și părinții, iar uneori asistenții sociali comunitari, primarul/a. Într-o instituție de învățământ, s-a menționat că lunar primesc Fișe de sesizare din partea poliției, referitor la diverse acțiuni violente a unor elevi de etnie romă (IIA_8).

Datele cercetării atestă că în jur de jumătate (54,1%) dintre cadrele didactice s-au implicat în discutarea cazurilor de violență și bullying care au loc în mediul școlar (Tabelul 23). În astfel de activități se implică mai mult cadrele didactice cu vârsta de 45-54 de ani (62,1%), precum și diriginții de clasă (60,2%).

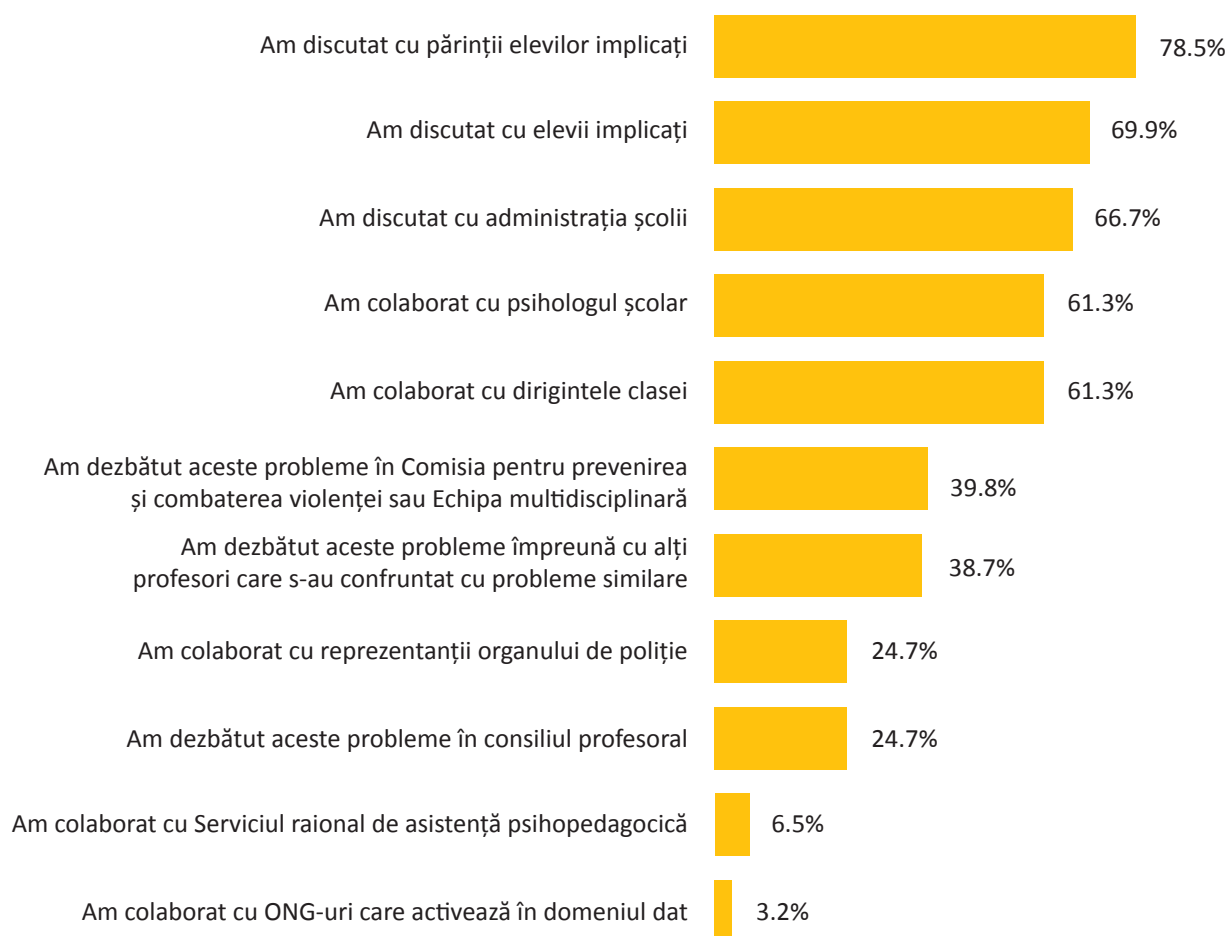
Tabelul 23. Implicarea profesorilor în discutarea cazurilor de violență și bullying, cadre didactice %

		Da	Nu
Total		54,1	45,9
Sexul	Masculin	70,0	30,0
	Feminin	53,1	46,9
Vârsta	Până la 35 de ani	50,0	50,0
	35-44 de ani	56,8	43,2
	45-54 de ani	62,1	37,9
	+54 de ani	42,5	57,5

Diriginte	Da	60,2	39,8
	Nu	45,9	54,1
Predă cel puțin într-o clasă în care studiază copiii-refugiați	Da	58,7	41,3
	Nu	43,1	56,9
Au beneficiat de instruire în domeniul protecției copilului	Da	56,5	43,5
	Nu	47,9	52,1

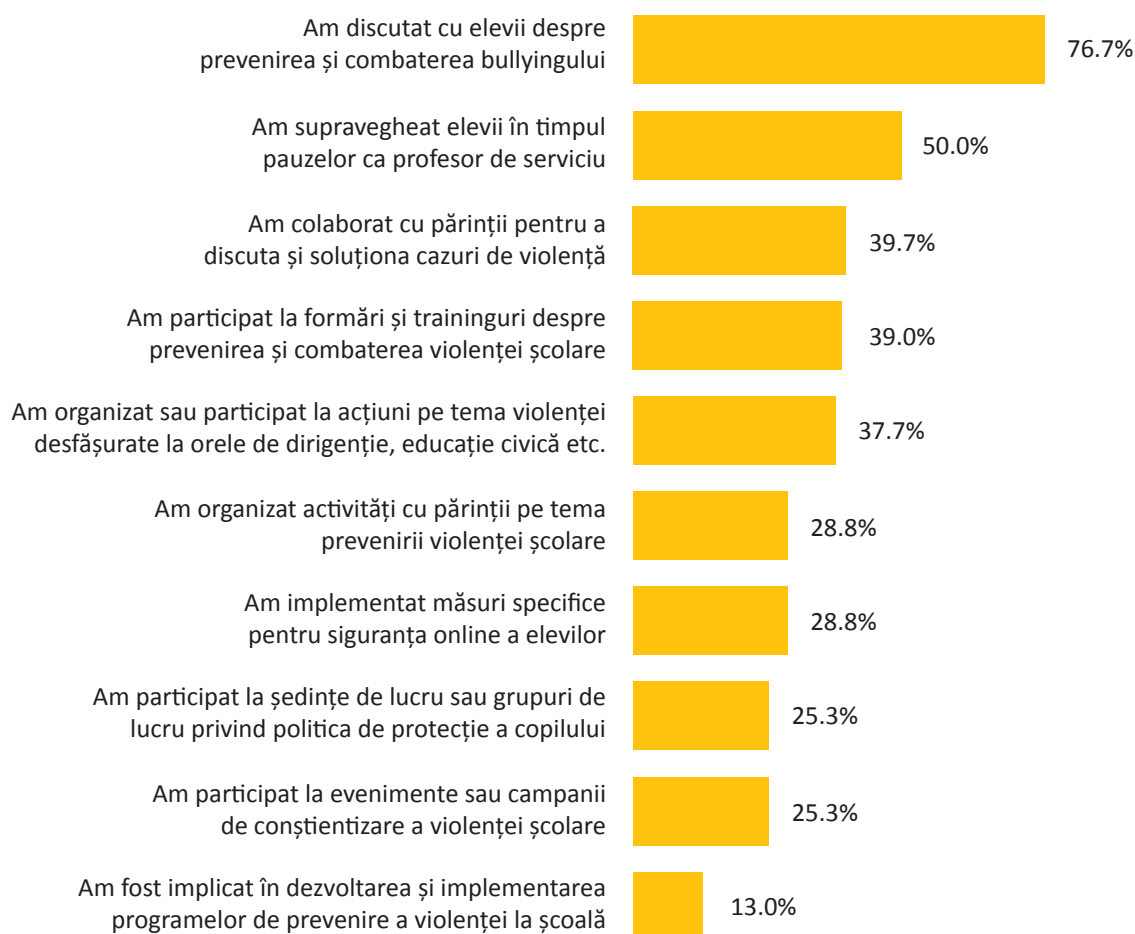
Cele mai frecvente modalități de implicare a cadrelor didactice în soluționarea cazurilor de violență sau bullying sunt: discuțiile cu părinții elevilor implicați, discuții cu elevii implicați, discuții cu administrația școlii, discuții cu clasa de elevi unde s-a înregistrat cazul, colaborarea cu psihologul școlar, discuții cu dirigintele clasei. Datele cercetării atestă că foarte rar sunt implicați în modalitatea de soluționare a cazului membrii Consiliului profesoral, reprezentanții organelor de poliție, specialiștii Serviciului de asistență psihopedagogică sau reprezentanții societății civile (Figura 5).

Figura 5. Modalitățile de implicare a cadrelor didactice pentru a soluționa cazurile de violență sau bullying, %

147 de cadre didactice (85,5%) s-au implicat în activități de prevenire și combatere a violenței în anul de studii 2023-2024. Activitățile date sunt diverse (Figura 6) și cuprind activități formale și extracurriculare cu elevii, activități de implicare a părinților, monitorizare și supraveghere a elevilor în pauze, dar și activități de instruire a cadrelor didactice.

Figura 6. Activitățile de prevenire și combatere a violenței în care au fost implicate cadrele didactice în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024, %

Participanții la interviurile individuale aprofundate au relatat că asistența acordată elevilor în situațiile de violență și bullying cuprinde:

- Discuțiile cu administrația, dirigințele de clasă, părinții/îngrijitorii și ajutarea elevilor să înțeleagă consecințele și să conștientizeze situația „dar nu întotdeauna se primește. Pentru unii elevi discuțiile sunt eficiente, pentru alții, nu” (IIA_8),
- Consilierea psihologică pentru a înțelege cauza, dar și pentru a înlătura stresul. Cu victimele se lucrează la creșterea încrederii în sine;
- Foarte rar se recurge la transferul copilului agresor/ în altă clasă.

Instituțiile de învățământ care nu au psiholog, apelează după suport la psihologii de la Serviciul de Asistență Psihopedagogică (SAP), Centrele de Sănătate Prietenoase Tinerilor (CSPT) sau la organizații ale societății civile (OSC) „nu avem psiholog școlar, dar avem grafic și vin cu lecțiile doi psihologi de la Chișinău” (IIA_5).

Cadrele didactice au semnalat prezența în instituțiile de învățământ a următoarelor resurse, mijloace și contexte educaționale pentru desfășurarea activităților de prevenire a violenței și a bullyingului: Politica de Protecție a Copilului clară și ușor de aplicat (62,2%), resurse multimedia pentru a sensibiliza elevii cu privire la consecințele negative ale violenței și ale bullyingului (56,4%), materiale informative referitoare la măsurile de prevenire și combatere a violenței și a bullyingului (53,5%) (Tabelul 24).

În același timp, cadrele didactice au nevoie de suport pentru a putea desfășura activități de prevenire. Acest suport presupune modalitățile de implicare a Consiliului Elevilor în sensibilizarea elevilor cu privire la consecințele negative, posibilitățile de implicare activă a Comitetelor Părintești în acest domeniu, elaborarea de ghiduri cu metode, procedee și tehnici specifice pentru prevenirea și combaterea fenomenului, dar și acces la programe de formare la tema dată.

Tabloul 24. Resursele, mijloacele și contextele educaționale existente pentru desfășurarea activităților de prevenire a violenței școlare și a bullyingului, în opinia cadrelor didactice, %

	Suficiente	Insuficiente	Deloc
Resurse multimedia (<i>filme, prezentări, materiale video</i>) pentru a sensibiliza elevii cu privire la consecințele bullyingului și ale violenței	56,4	35,5	8,1
Materiale informative referitoare la măsuri de prevenire și combatere a violenței și a bullyingului în școală (<i>pliante, postere, etc.</i>)	53,5	35,5	11,0
Ghiduri cu metode, procedee și tehnici specifice pentru prevenirea și combaterea bullyingului și a violenței școlare	40,7	43,0	16,3
Acces la programe de formare pe tema violenței școlare și a bullyingului	46,5	39,0	14,5
Implicarea activă a Consiliului Elevilor pentru a sensibiliza elevii cu privire la consecințele bullyingului și ale violenței	40,1	40,7	19,2
Implicarea activă a Comitetelor Părintești pentru a sensibiliza elevii cu privire la consecințele bullyingului și ale violenței	36,6	47,1	16,3
O politică de protecție a copilului a școlii clară și ușor de aplicat	62,2	28,5	9,3

2.7. Raportarea cazurilor de violență sau bullying

Elevii

Elevii sunt informați despre instituțiile la care pot apela în situațiile de violență de diferiți actori. În topul surselor de informare se situează:

67,2%

părinții

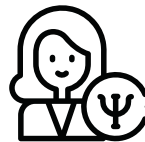
53,7%

cadrele didactice

23,8%

internetul sau rețelele sociale

20,6%

psihologul școlar sau persoana responsabilă de situațiile de violență din școală

20,3%

polițiștii cu care am făcut lecții

Figura 7. Sursele de informare privind instituțiile la care pot apela atunci când se confruntă cu situații de violență, %

Fiind întrebați dacă sunt gata să raporteze orice formă de violență pe care o văd în școală, doar 69,7% dintre elevi au răspuns afirmativ, 26,9% - negativ și alți 3,4% au semnalat alte situații. Dintre cei 69,7% dintre elevi care au evidențiat că sunt gata să raporteze situațiile de violență, 26,6% au indicat că vor raporta orice situație de violență, 23,8% au indicat că vor raporta doar cazurile grave (bătaie), 5,6% au indicat că nu vor raporta situațiile când e vorba de prietenii lor.

Motivele invocate de cei 26,9% care au menționat că nu vor raporta cazurile de violență în școală cuprind: 13,2% - nu cred că merită să raporteze astfel de cazuri, 5,1% - că nu vor să fie pârători, 4,6% - pentru că nu cred că se va face dreptate, 2,6% - pentru că elevii vor afla cine a raportat, 1,4% - pentru că profesorii vor afla cine a raportat.

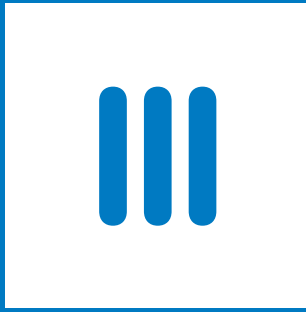
Procedurile de raportare a cazurilor de violență dintre elevi sau din partea adulților, trebuie îmbunătățite. În opinia elevilor ar trebui să existe un telefon special la care elevii să raporteze cazurile de violență (55,3%), posibilitatea ca elevii să discute cu un cadru didactic de încredere pentru a raporta cazurile de violență (49,6%), posibilitatea să discute cu cadrele didactice despre cazurile de violență (31,7%), ar trebui să existe o boxă de plângeri sau un formular online, prin care elevii să poată raporta anonim (26,4%), să poată raporta cazurile direct la poliție (20,2%) (Figura 8).

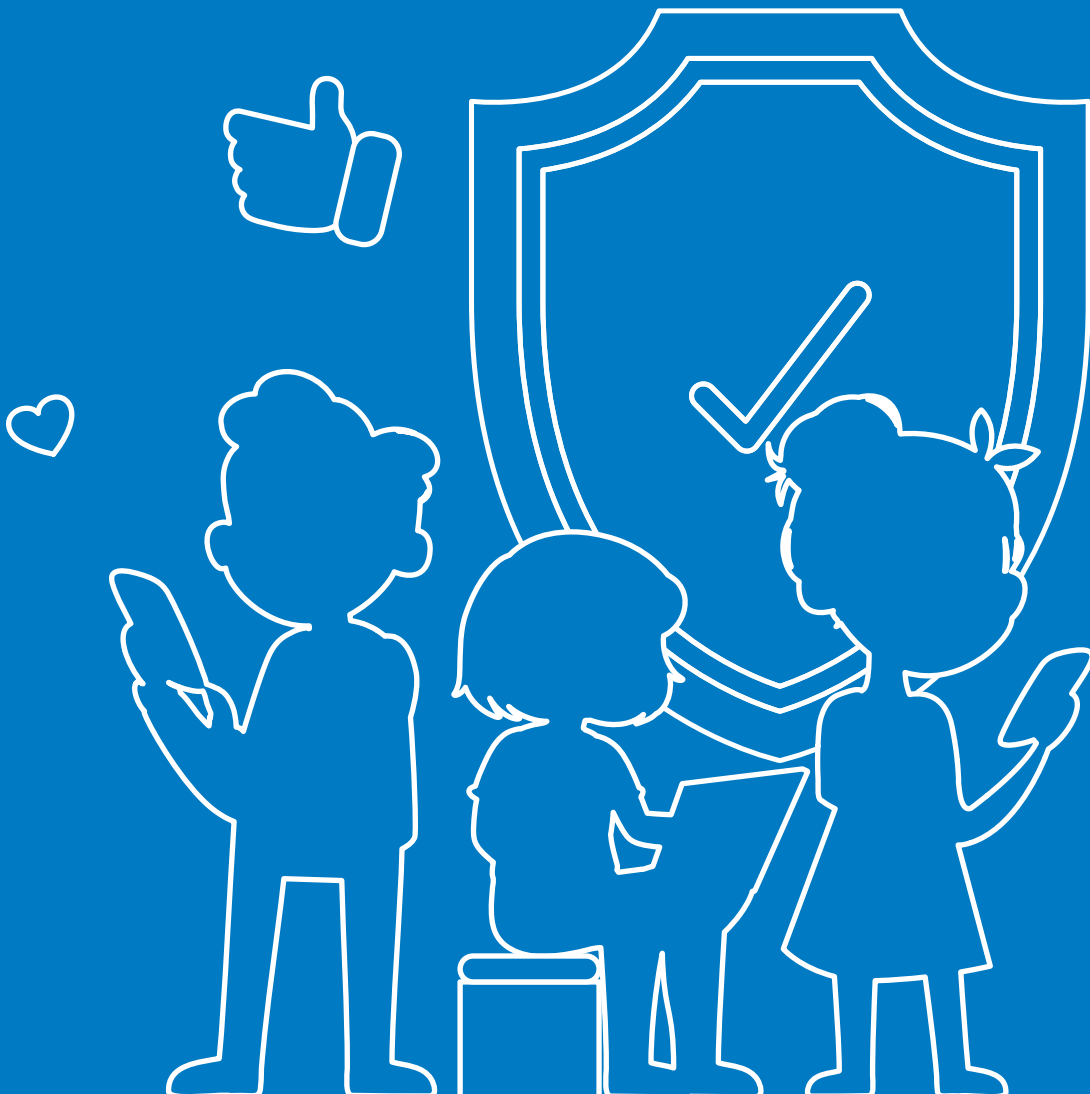
Figura 8. Procedurile pentru raportarea oricăror forme de violență între elevi sau din partea adulților, în opinia elevilor, %

PROTECȚIA ȘI SIGURANȚA ELEVILOR ÎN MEDIUL ONLINE

Instituțiile de învățământ sunt responsabile pentru integrarea aspectelor ce țin de siguranța online a elevilor în Politica de Protecție a Copilului și alte documente de politici interne. Deoarece tehnologiile informaționale evoluează rapid, multe aspecte ale acestor politici necesită o revizuire periodică. Instituțiile de învățământ trebuie să instruiască elevii și părinții că tehnologiile online nu sunt în mod inerent rele, multe dintre ele au beneficii potențiale semnificative pentru copil și interzicerea acestora este rareori cea mai bună metodă.

La 07.10.2022, MEC a fost emis Ordinul nr. 985 cu privire la aprobarea și implementarea *Standardelor pentru protecția și siguranța copiilor/elevilor în mediul online*¹¹. Standardele reprezintă un document amplu ce cuprinde următoarele domenii-cheie:

- angajamentul instituției pentru asigurarea protecției și siguranței copiilor/elevilor în mediul online și offline;
- operaționalizarea Politicii de Protecție a Copilului în acte reglementare/proceduri interne;
- funcționalitatea mecanismului de identificare, evaluare, referire, asistență și monitorizare a copiilor-victime/potențiale victime ale abuzului/violenței în mediul online;
- asigurarea infrastructurii și a ecosistemului digital pentru securizarea și protecția copiilor/elevilor în mediul online;
- formarea competențelor personalului în domeniu;
- promovarea activităților educative formale, nonformale și informale în contextul formării conștiinței și a comportamentului proactiv și responsabil al copiilor/elevilor în mediul online;
- implicarea familiei/reprezentanților legali ai copiilor/părinților în educația pentru siguranța în mediul online și
- valorificarea parteneriatelor în asigurarea protecției copiilor/elevilor în mediul online.

2.1. Percepția protecției și siguranței copilului în mediul online

Cadrele didactice

Participanții la interviurile individuale aprofundate au menționat că protecția și siguranța copilului în mediul online constituie o provocare pentru Republica Moldova, asupra căreia trebuie să se implice mai mulți actori „*e greu de urmărit*”, „*nu putem verifica foarte multe lucruri*”. Școala și cadrele didactice pot cunoaște unele aspecte și pot identifica doar unele situații referitoare la siguranța online a elevilor.

Unii manageri au relatat că nu au constatat cazuri de încălcare a protecției și siguranței online „*ieșite din comun*,” alții însă, au semnalat că instituția de învățământ este învinuită pentru cazurile de cyberbullying de către organele procuraturii „*situația s-a întâmplat la 11.20, când copilul era la școală. Școala nu are Wi-Fi, copilul stătea pe Internetul achitat de părinți*” (IIA_3).

Aspectele ce țin de protecția și siguranța copiilor în mediul online, în instituțiile de învățământ participante la cercetare, sunt abordate de către profesorii de informatică, dar și cei de Dezvoltare personală. Alte acțiuni de asigurare a protecției și siguranței online cuprind:

- promovarea a diverse „*jocuri instructive*”;
- informare și ghidarea părinților;
- restricționarea/interzicerea utilizării telefonului la lecții „*se permite doar în scopuri educaționale*”;
- restricționarea accesului la Wi-Fi „*doar într-un singur spațiu, elevii au acces liber*” (IIA_4);
- organizarea diferitor activități curriculare și extracurriculare la tema dată „*săptămâna TIC, Teatru social*”;
- promovarea platformelor siguronline.md și 12plus.md în rândul elevilor.

Unii intervievați au subliniat că actualmente instituțiile de învățământ nu pot asigura respectarea *Standardelor pentru protecția și siguranța elevilor în mediul online*.

2.2. Infrastructura digitală pentru securizarea și protecția elevilor în mediul online

Cadrele didactice

Standardele pentru protecția și siguranța copiilor/elevilor în mediul online susțin sistemul educațional în elaborarea și implementarea măsurilor menite să contribuie la siguranța copiilor/elevilor în mediul online, prin dezvoltarea unui angajament față de siguranța online, la nivel local, urmărind abilitarea comunității școlare să interacționeze pozitiv în

¹¹ Ordin MEC nr. 985 din 07.10.2022 cu privire la aprobarea și implementarea Standardelor pentru protecția și siguranța copiilor/elevilor în mediul online Disponibil la https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_aprobare_sso_2022_0.pdf.

mediul online, fără riscuri, pentru siguranța și bunăstarea copilului. Implementând acțiuni sistematice, în fiecare școală, copiii din Republica Moldova vor fi mai puțin vulnerabili față de riscurile online, beneficiind de sprijin în școală, unde vor fi ajutați să prevină situațiile de risc și să soluționeze unele probleme apărute în mediul online.

Actualmente, doar unele instituții de învățământ participante la cercetare cunoșteau despre existența Standardelor, însă au subliniat că „nu putem asigura după cum sunt normele aprobate” (IIA_5).

O parte din instituțiile de învățământ sunt asigurate cu Wi-Fi. Accesul însă la rețelele Wi-Fi nu întotdeauna este restricționat, sau dacă este restricționat, nu întotdeauna ajută „eu la Wi-Fi parola am schimbat nu știu de câte ori, fără nici un folos” (IIA_5).

Unele instituții dispun de laboratoare digitale și au elaborat și reguli de comportare a elevilor în cabinetele de informatică sau laboratoarele digitale.

Cadrele didactice au fost instruite referitor la mediul virtual în perioada de început a pandemiei COVID-19, când s-a trecut la învățământul online. Actualmente, la tema dată, cadrele didactice se autoinstruiesc. Unele sfaturi privind utilizarea platformelor online și navigarea online în siguranță este oferită de profesorii de informatică.

Siguranța online este mai greu de implementat, în comparație cu siguranța offline „noi vorbim despre asta permanent. Avem la dirigenție tematica dată, chiar și ședințe cu profesori avem, vorbim. Dar practic nu putem face nimic. Aceasta este o problemă tare mare” (IIA_2). Un rol activ în acest proces revine părinților. Însă numărul părinților care sunt interesați de acest subiect și întreprind unele acțiuni este mic (Tabelul 25).

Tabelul 25. Punctele forte și punctele slabe ale instituțiilor de învățământ în asigurarea protecției și siguranței elevilor în mediul online

Punctele forte	Punctele slabe
<ul style="list-style-type: none"> ■ Elevii din clasele primare nu au telefoane mobile, ■ Interzicerea utilizării telefoanelor mobile la ore, ■ Organizarea a diverse activități curriculare și extracurriculare la tema dată cu elevii, ■ Discutarea acestei probleme cu părinții, ■ Implicarea elevilor în monitorizarea riscurilor online. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Instruirea elevilor privind navigarea în condiții de siguranță, ■ Instruirea cadrelor didactice privind siguranța online, ■ Lipsa materialelor didactice, ■ Lipsa părinților și a controlului din partea acestora (părinții plecați la muncă peste hotare), ■ Implicarea părinților și îngrijitorilor în instruire.

2.3. Riscurile online

Elevi

Datele cercetării atestă că amenințările pe Internet sunt caracteristice pentru 10,4% dintre elevi (3,9% - deseori și 6,5% - de câteva ori) (Tabelul 26). Cu astfel de situații se confruntă mai frecvent băieții (14,3%) și elevii care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova (18,0%).

Tabelul 26. Prezența situațiilor în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024, opinia elevilor, %

	Da, deseori	Da, de câteva ori	O singură dată	Niciodată
Am avut situații când am fost amenințat pe Internet, pe rețelele sociale de către alți elevi	3,9	6,5	5,8	83,8
Pe Internet, pe rețelele sociale au fost distribuite minciuni, bârfe, lucruri urâte despre mine	4,0	6,2	6,3	83,5
Am fost amenințat pe Internet, pe rețelele sociale de către persoane adulte	5,3	4,2	5,1	85,4

Cu situații când pe rețelele de socializare au fost distribuite minciuni, bârfe, lucruri urâte despre ei, s-au confruntat 10,2% dintre elevi (4,0% - deseori și 6,2% - de câteva ori). Cu astfel de situații se confruntă mai frecvent băieții (11,7%) și elevii care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova (12,9%).

Situațiile de amenințare pe Internet din partea persoanelor adulte au fost caracteristice pentru 9,5% din eșantionul de elevi (5,3% - deseori și 4,2% - de câteva ori). Datele atestă că sunt amenințați pe Internet mai frecvent băieții (12,6%).

IV

CREAREA ȘI ASIGURAREA UNUI MEDIU ȘCOLAR INCLUZIV, NON-DISCRIMINATORIU ȘI PROTECTIV

4.1. Atitudinea față de incluziunea școlară a copiilor-refugiați

Elevi

79,6% dintre elevi au menționat că în școala în care-și fac studiile, învață elevi de diferite etnii. **Însă doar 84,9% dintre copiii participanți la cercetare consideră că copiii-refugiați au dreptul de a învăța în școală ca toți ceilalți copii.** Totodată, evidențiem că nu pentru toți copiii este cunoscută noțiunea de copil-refugiat (Tabelul 27).

Tabelul 27. Atitudinea față de dreptul copiilor-refugiați de a învăța la școală, în opinia elevilor %

		Nu, ei nu au dreptul să învețe în aceeași școală cu noi	Da, ei au dreptul să învețe în aceeași școală cu noi	Nu știu dacă ei au dreptul să învețe în aceeași școală cu noi	Nu știu cine sunt copiii refugiați
Total		5,8	84,9	4,0	5,3
Sexul	Băiat	6,7	79,8	5,0	8,4
	Fată	5,2	88,5	3,3	3,0
Ciclul școlar	Gimnazial	5,2	85,3	3,5	6,0
	Liceal	7,0	84,1	5,0	4,0
Situția care mă caracterizează	Întotdeauna am învățat în aceeași școală	6,2	84,5	3,2	6,0
	Anterior am învățat în altă școală din Moldova	6,3	84,4	5,2	4,2
	Anterior am învățat în altă școală care nu se află în Moldova	0	89,7	10,3	0

8 din 10 elevi au semnalat că nu le este frică de refugiați, dar și faptul că le place că în școala lor vin să învețe elevi din alte țări (Tabelul 28). Aceste opinii sunt caracteristice într-o măsură mai mare fetelor și elevilor din ciclul liceal. Astfel, la 3 din 4 elevi, le place când în școală se vorbește și o altă limbă decât cea vorbită de ei. De asemenea, la 3/4 dintre elevi le place că în școala din localitatea lor vin și elevi din alte comunități/localități.

Tabelul 28. Situațiile respective mă caracterizează, opinia elevilor, %

	Da	Nu	Nu știu
Mie nu îmi place când în școala noastră vin elevi care vorbesc altă limbă decât cea pe care o vorbim noi	12,1	75,2	12,7
Mie nu îmi place când în școala din localitatea noastră vin elevi din alte comunități / localități	11,6	74,6	13,7
Mie nu îmi place când în școala noastră vin să învețe elevi care sunt din alte țări	9,9	78,9	11,3
Mie îmi este frică de elevii refugiați deoarece ei sunt străini pentru mine	7,7	81,0	11,3

Afirmația „*elevii refugiați sunt urâți de către ceilalți elevi*” este caracteristică pentru 9,3% dintre elevii participanți la cercetare (Tabelul 29). Într-o proporție mai mare, afirmația dată a fost apreciată ca fiind caracteristică școlii în care învață de către băieți (13,4%) și elevii care anterior au învățat în altă școală care nu se află în Moldova (12,8%).

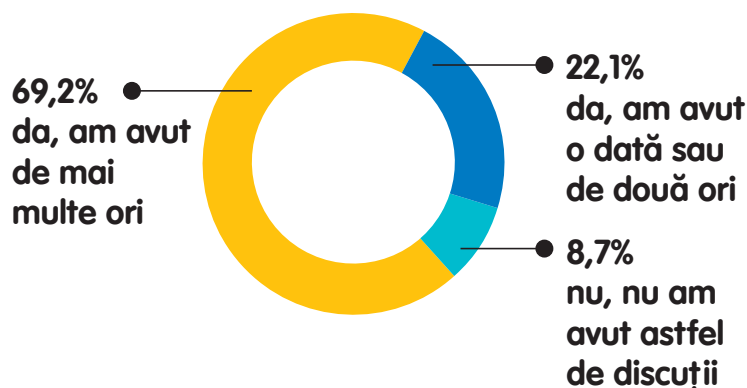
Tabelul 29. Prezența următoarelor aspecte în mediul școlar, opinia elevilor, %

	Da	Nu	Nu știu
Elevii refugiați sunt urâți de către ceilalți elevi	9,3	68,7	22,0
În școala noastră învață elevi de diverse etnii: moldoveni, ucraineni, ruși, găgăuzi, romi	79,6	6,3	14,1

Cadre didactice

Datele cercetării atestă că 69,2% din cadrele didactice au avut mai multe discuții cu elevii despre discriminare și necesitatea de a trata toți elevii în mod egal și respectuos, 22,1% au avut astfel de discuții odată sau de două ori, față de 8,7% care nu au realizat astfel de activități cu elevii. 8 din 10 diriginți școlar au purtat astfel de discuții cu elevii din clasa în care sunt diriginți (Figura 9).

Figura 9. Discuții sau lecții cu elevii despre discriminare și necesitatea de a trata toți elevii în mod egal și respectuos, %

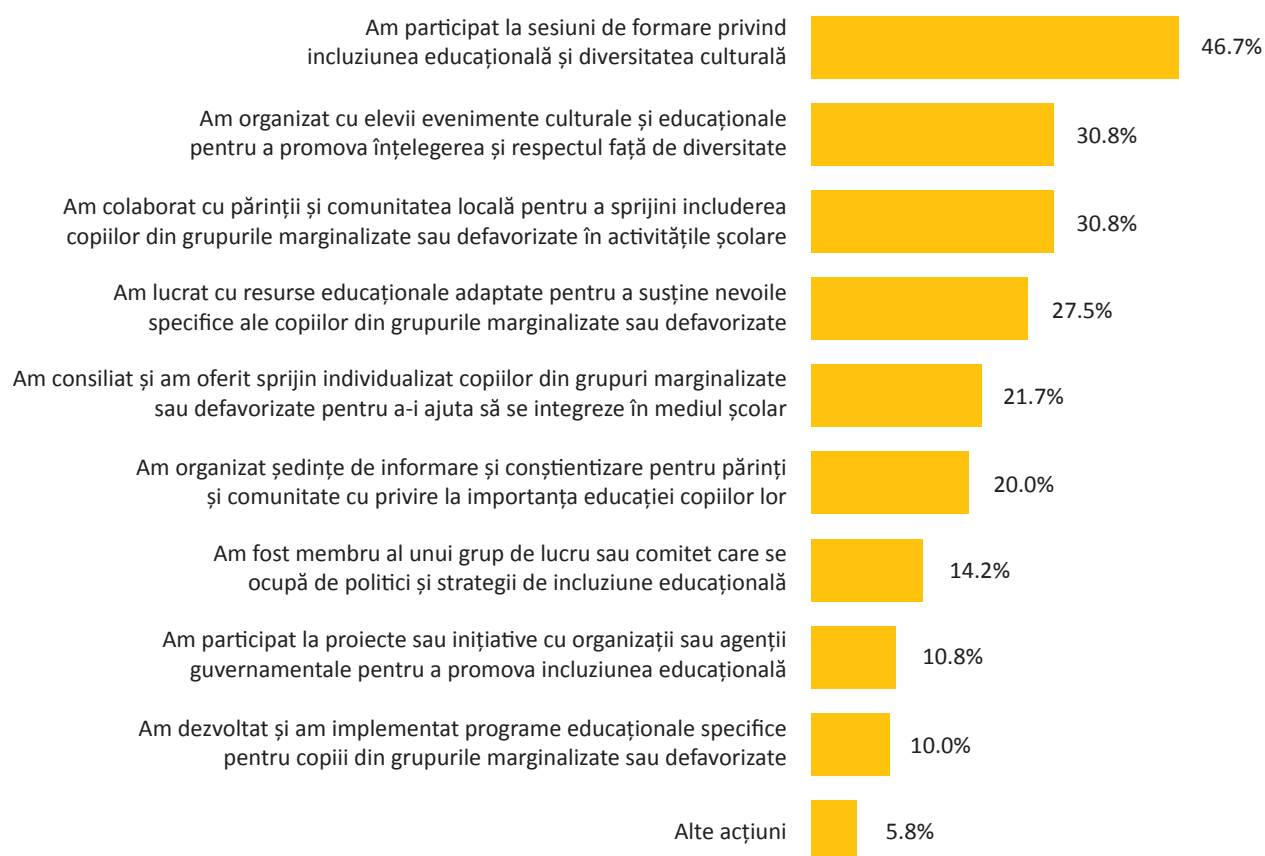

Instituțiile de învățământ depun eforturi pentru a asigura incluziunea educațională a elevilor. Se depun eforturi atât în ceea ce privește incluziunea copiilor cu CES, cât și a copiilor de diverse etnii, inclusiv refugiați.

Referitor la incluziunea educațională a copiilor cu CES, s-a menționat deschiderea instituțiilor în acest domeniu începând cu anii 2011-2013. Astfel, în toate instituțiile de învățământ există copii cu CES, în majoritatea există Centre de Resurse și cadre didactice de sprijin în calitate de factori de suport. Pe aceste aspecte se lucrează intens cu SAP, dar și cu părinții pentru a elabora Planurile educaționale individualizate. Provocările actuale ale cadrelor didactice și specialiștilor țin de lucrul practic cu copii cu autism „*nu știm cum să lucrăm cu autiștii*” (IIA_9).

Incluziunea copiilor de diverse etnii, de asemenea, este asigurată de instituțiile de învățământ. În unele școli există însă unele provocări privind incluziunea copiilor de etnie romă. Provocările țin de faptul că copiii nu frecventează regulat școala și au tendința de a o abandona. Cadrele didactice conlucrează inclusiv cu mediatorii culturali pentru depășirea provocărilor, însă nu întotdeauna ajung la rezultatul dorit. În aceste condiții, administrația instituțiilor de învățământ a menționat necesitatea instruirii privind activitățile practice și modalitățile de lucru cu copiii de etnie romă și familiile acestor copii (Figura 10).

Figura 10. Activitățile de promovare și susținere a incluziunii educaționale a copiilor în care au fost implicate cadrele didactice în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024, %

Referitor la incluziunea educațională a copiilor-refugiați, intervievații au evidențiat două etape prin care au trecut:

- Prima etapă, februarie – mai 2022, adaptarea inițială a instituțiilor de învățământ „am avut nevoie de suport, ghidare, dar nu era” (IIA_3), „a fost foarte greu, nici noi, nici ministerul la momentul acela nu știam ce să facem și cum să facem” (IIA_5), întrucât unii copii-refugiați erau fără documente școlare, dar și în situație de stres „am avut un copil care nu a vorbit câteva zile” (IIA_2). Pentru a depăși aceste stări, s-au implicat psihologii școlari și s-a lucrat pentru a putea oferi inclusiv alimentație gratuită pentru acești copii în instituția de învățământ.
- A doua etapă, septembrie 2022 – prezent, incluziunea educațională a copiilor-refugiați „există destul de mult suport” din partea diferitor OSC și a donatorilor internaționali (IIA_3)

Pentru incluziunea copiilor-refugiați au fost realizate unele instruirii de MEC și OLDSDÎ. S-a menționat că metodologia de incluziune elaborată de MEC a fost una reușită. Aceasta a pornit de la oferirea a diverse oportunități elevilor-refugiați:

- școlarizare alături de posibilitatea de a fi doar audienți;
- stabilire a nivelului de pregătire, dar și de depășire a diferențelor stabilite;
- oferirea consultațiilor și suportului pe discipline;
- oferirea consultațiilor psihologice.

Au fost menționate cazuri ale elevilor-refugiați care au absolvit sau vor absolvi anul acesta instituțiile de învățământ din Republica Moldova.

Un suport în procesul de integrare a copiilor-refugiați au acordat organizațiile societății civile și organizațiile internaționale „am primit 80 de mii de lei pentru dezvoltarea sportului în școală. Am cumpărat echipament sportiv”, „ne-au oferit 45 de bănci cu scaune, rechizite etc.”

4.2. Parteneriate pentru crearea unui mediu școlar incluziv, non-discriminatoriu și protectiv

Cadrele didactice

Parteneriate dezvoltate de instituțiile de învățământ pentru asigurarea protecției copilului și crearea unui mediu școlar sigur și prietenos sunt diverse și cuprind:

- instituții publice;
- OSC din Moldova;
- persoane și OSC de peste hotarele Republicii Moldova.

Parteneriatele cu instituțiile publice cuprind: alte instituții de învățământ, organe de poliție, Serviciul de protecție internă și anticorupție al Ministerului Afacerilor Interne, SAP, Centre de Tineret, Centre de creație, CSPT, Centre comunitare, Oficiul Avocatului Poporului din Autonomia Găgăuză.

OSC naționale și locale cu care au dezvoltat parteneriate instituțiile de învățământ participante la cercetare sunt: CNPAC, Asociația de jocuri intelectuale, Rețeaua Y-Peer, Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului, Centrul Internațional „La Strada”, organizația neguvernamentală „Concordia. Proiecte sociale” etc. Iar persoanele și OSC de peste hotarele Republicii Moldova sunt voluntari din Marea Britanie, OSC și misiuni religioase din România, Germania, SUA.

În cazul tuturor parteneriatelor sunt semnate Acorduri de colaborare și stabilite reguli generale, obligațiuni și responsabilități reciproce. Până în prezent nu au existat provocări în colaborarea cu partenerii, excepție constituind limitarea accesului diferitor confesiuni religioase în școală pentru că „școala trebuie să fie fără religie” (IIA_8), dar și refuzul la încercarea de impunere a unor activități de către unii parteneri instituțiilor de învățământ (IIA_3).

Intervistații au semnalat că implicarea diferitor parteneri în activitățile extracurriculare, mai rar, curriculare, sunt înalt apreciate de către elevi „specialiștii sunt înalt apreciați pentru experiența practică” (IIA_4).

4.3. Propunerile pentru creșterea gradului de siguranță și protecție a elevilor în mediul școlar

Elevi

Pentru creșterea gradului de siguranță și protecție a elevilor în școală, în opinia a 68,5% dintre elevi, trebuie de asigurat accesul elevilor care au nevoie de sprijin la cadrele didactice (Tabelul 30). Această opinie a fost menționată de 72,6% dintre elevii ciclului liceal și 71,8% dintre fete. De asemenea, 64,1% dintre elevi consideră că organizarea „Zilei Siguranței” în școală, cu ateliere interactive și prezentări pentru a încuraja dialogul și conștientizarea fenomenului de violență și bullying pot contribui la creșterea gradului de siguranță și protecție a elevilor. Nu trebuie ignorate nici ședințele regulate de consiliere în grupurile de elevi în care să se discute deschis despre violență, bullying și cum ar trebui să se protejeze elevii (61,3% dintre elevi).

Tabelul 30. Inițiative care ar putea fi introduse în școală pentru creșterea gradului de siguranță și protecție a elevilor, opinia elevilor, %

	Da	Nu	Nu știu
Asigurarea accesului la profesori pentru elevii care au nevoie de sprijin în gestionarea situațiilor dificile	68,5	8,1	23,4
Organizarea unei „Zile a Siguranței” în școală, cu ateliere interactive și prezentări pentru a încuraja dialogul și conștientizarea privind bullyingul și violența	64,1	13,2	22,7
Organizarea de ședințe regulate de consiliere în grup pentru elevi, în cadrul cărora să se discute deschis despre bullying, violență și cum să se protejeze unii pe alții	61,3	11,4	27,3
Organizarea unui eveniment anual de conștientizare privind bullyingul și violența pentru a atrage atenția asupra acestor probleme	59,2	14,1	26,8
Crearea unui protocol de intervenție rapidă în cazurile de abuz sau violență pentru a acționa prompt și eficient	58,6	11,6	29,8

Organizarea unor ateliere sau instruiți periodice pentru elevi despre prevenirea violenței în școală	58,5	11,8	29,8
Organizarea unor activități artistice sau competiții care să promoveze valorile de respect, toleranță și non-violență în rândul elevilor	57,6	14,4	28,0
Dezvoltarea unor resurse online sau materiale educaționale pentru elevi despre protecția copilului	56,3	14,6	29,0
Introducerea unui program de mentorat între elevii mai mari și mai mici pentru a oferi sprijin și consiliere	53,0	15,5	31,5
Implicarea directă a elevilor în dezvoltarea și implementarea politicilor de siguranță și protecție, prin intermediul Consiliului elevilor	51,8	14,8	33,5
Instalarea de camere de supraveghere în zonele critice ale școlii pentru a preveni incidentele de violență	49,6	22,5	27,8
Crearea unui grup de elevi „ambasadori ai siguranței” care să ajute colegii să înțeleagă și să raporteze abuzurile	45,8	16,0	38,2

Cadrele didactice

În opinia cadrelor didactice, inițiativele și activitățile ce trebuie introduse în școală pentru a crește nivelul de siguranță și protecție a elevilor, trebuie orientate pe cei 3 actori de bază: cadre didactice, părinți și elevi.

Pentru cadrele didactice trebuie dezvoltate resurse online privind protecția copilului (80,2%), crearea unui protocol de intervenție rapidă și eficientă în situațiile de violență și bullying (71,5%), instalarea de camere de supraveghere în zonele critice ale școlii (69,2%), implicarea directă a elevilor prin Consiliul elevilor în implementarea politicilor de protecție și siguranță (66,9%). Și pentru părinți sunt necesare resurse online și materiale educaționale (79,1%). Referitor la copii, cadrele didactice recunosc practic că elevii care au nevoie de sprijin nu au acces la cadrele didactice (77,9%), dar recunosc și necesitatea organizării unor ateliere periodice pentru elevi despre prevenirea și combaterea violenței și a bullyingului (77,3%), dar și dezvoltarea unor resurse online sau materiale didactice despre protecția copilului (75,6%) etc.

Tabelul 31. Inițiative și activități care trebuie introduse în școală pentru a crește nivelul de siguranță și protecție a elevilor, în opinia cadrelor didactice, %

	Da	Nu	Nu știu
Dezvoltarea unor resurse online sau materiale educaționale pentru cadrele didactice despre protecția copilului	80,2	7,6	12,2
Dezvoltarea unor resurse online sau materiale educaționale pentru părinți despre protecția copilului	79,1	7,0	14,0
Asigurarea accesului la profesori pentru elevii care au nevoie de sprijin în gestionarea situațiilor dificile	77,9	5,8	16,3
Organizarea unor ateliere sau instruiți periodice pentru elevi despre prevenirea violenței în școală	77,3	8,7	14,0
Dezvoltarea unor resurse online sau materiale educaționale pentru elevi despre protecția copilului	75,6	8,7	15,7
Organizarea unei „Zile a Siguranței” în școală, cu ateliere interactive și prezentări pentru a încuraja dialogul și conștientizarea privind bullyingul și violența	73,3	5,8	20,9
Organizarea unor activități artistice sau competiții care să promoveze valorile de respect, toleranță și non-violență în rândul elevilor	71,5	7,0	21,5
Crearea unui protocol de intervenție rapidă în cazurile de abuz sau violență pentru a acționa prompt și eficient	71,5	7,0	21,5
Instalarea unor camere de supraveghere în zonele critice ale școlii pentru a preveni incidentele de violență și bullying	69,2	18,6	12,2
Implicarea directă a elevilor în dezvoltarea și implementarea politicilor de siguranță și protecție, prin intermediul Consiliului elevilor	66,9	11,0	22,1
Introducerea unui program de mentorat între elevii mai mari și mai mici pentru a oferi sprijin și consiliere	66,9	10,5	22,7

Organizarea de ședințe regulate de consiliere în grup pentru elevi, în cadrul cărora să se discute deschis despre bullying, violență și cum să se protejeze unii pe alții	62,8	16,3	20,9
Organizarea unui eveniment anual de conștientizare privind bullyingul și violența pentru a atrage atenția asupra acestor probleme	61,0	11,6	27,3
Crearea unui grup de elevi „ambasadori ai siguranței” care să ajute colegii să înțeleagă și să raporteze abuzurile	52,9	16,3	30,8

Instituțiile din UTAG au subliniat programul încărcat al elevilor „8 ore sunt la școală în fiecare zi” (IIA_2).

Pentru a avea reușite s-a semnalat necesitatea includerii mai multor actori „nu doar învățătorii sunt responsabili, trebuie să se implice toți actorii” (IIA_4). De asemenea, necesitatea de a atrage atenție nu doar procesului de învățare, dar și a celui de educație și formare a deprinderilor de viață „omenia este esența educației” (IIA_4).

Instruiri practice pentru elevi, cadre didactice (în mod special, diriginți, dar și psihologi școlari) și părinți:

- Incluziunea educațională a copiilor-refugiați, inclusiv de diverse etnii „suport pentru a avea traseul și a îmbunătăți frecvența școlară a copiilor de etnie romă” (IIA_8);
- Incluziunea socială a copiilor-refugiați, inclusiv de diverse etnii „cum să reacționeze corect la diverse situații de criză” (IIA_9);
- Standardele pentru protecția și siguranța elevilor în mediul online;
- Gestionarea emoțiilor.

Nu în ultimul rând, s-a semnalat și importanța schimbului de experiență între instituțiile de învățământ „mult lucrăm, dar nu știm să ne lăudăm” (IIA_5).

S-a subliniat lipsa literaturii de specialitate la tematica dată pentru elevi, cadre didactice și părinți.

Implicarea mai activă a OSC prin diverse programe în domeniu, în activitatea instituțiilor de învățământ „voluntarii să fie reprezentanții CNPAC” (IIA_3), dar și implementarea programelor pentru elevi și părinți pe parcursul întregului an școlar 2023-2024.

Instruirile pentru elevi trebuie să fie interactive „mai mult prin jocuri, ei iubesc jocurile,” „bazate pe discuții în grup”, „filmulețe care să pună în discuție diferite probleme.”

CONSTATĂRI

POLITICA DE PROTECȚIE A COPILULUI ȘI ASIGURAREA UNUI MEDIU ȘCOLAR PROTECTIV ȘI SIGUR

- Protecția copilului și asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență constituie o problemă pentru Republica Moldova, căreia administrația instituțiilor de învățământ încearcă să-i facă față. În ajutor le vine cadrul normativ elaborat și aprobat care constituie baza creării mediului protectiv, sigur și fără violență în școală: Politica de Protecție a Copilului, Codul de etică al cadrelor didactice, Regulamentul de ordine internă cu prevederi specifice pentru cadre didactice și elevi etc.
- 60,2% dintre elevi cunosc că în școala în care studiază se aplică o politică de protecție a copilului, iar 53,5% cunosc că în instituția de învățământ este un cadru didactic coordonator/responsabil pentru situațiile de violență și bullying.
- Riscurile percepute de administrația instituțiilor de învățământ în asigurarea unui mediu școlar sigur, fără violență includ:
  - încercarea părinților de a soluționa unilateral problemele de neînțelegere dintre copii pe teritoriul școlii;
  - agresivitatea unor părinți, inclusiv, lipsa de control al copiilor din partea părinților;
  - plecarea părinților la muncă peste hotare și educarea copiilor de către bunele.

Lipsa monitorizării stării psihologice a copiilor, în mod special a copiilor unde părinții au decedat, a copiilor care nu frecventează școala creează anumite provocări pentru asigurarea unui mediu școlar protectiv, sigur și fără violență.

- Practic, 8 din 10 elevi cunosc formele de violență și bullying, apreciindu-le corect, însă 1 din 10 elevi încă întâmpină dificultăți în identificarea corectă a acestora. Cel mai frecvent nu înțeleg toate aspectele ce țin de violență sau bullying elevii din ciclul gimnazial.
- Mediul școlar pentru 84,0% dintre elevi este unul prietenos. Prezența diferitor situații de bullying sau violență din partea colegilor de clasă sau școală a fost constatată pentru 16-30% dintre elevi.
- Cele mai frecvente forme de conduită necorespunzătoare între elevi, nominalizate de cadrele didactice sunt:
  - folosirea de cuvinte obscene/înjurături – 34,4%;
  - etichetarea/folosirea de porecle – 33,8%;
  - tonul ridicat – 33,2%; (iv) tachinarea - 32,0%;
  - indisciplina la ore - 31,4%;
  - ironizarea – 29,7%.
- 18,5% dintre elevi consideră afirmația „majoritatea profesorilor din școala noastră sunt agresivi cu elevii” ca fiind caracteristică școlii în care își fac studiile. 56,7% dintre elevi cunosc cel puțin un profesor, în școala în care studiază, care ridică vocea la elevi în timpul orelor sau la pauze, 25,9% dintre elevi au menționat prezența situațiilor de umilire din partea a cel puțin unui cadru didactic din școală, 19,7% au relatat și despre profesorii care în timpul orelor aruncă cu obiecte în elevi, iar 15,7% despre profesori care în timpul orelor lovesc copiii cu palma sau cu alte obiecte.
- 147 de cadre didactice (85,5%) s-au implicat în activități de prevenire și combatere a violenței în anii de studii 2022-2023 și 2023-2024. Activitățile date sunt diverse și cuprind activități formale și extracurriculare cu elevii, activități de implicare a părinților, monitorizare și supraveghere a elevilor în pauze, dar și activități de instruire a cadrelor didactice, a elevilor și a părinților.
- 64,6% dintre elevii au menționat că diriginții discută cu elevii situațiile de violență, iar 52,8% că cadrele didactice din școală se implică întotdeauna în cazurile de violență între elevi și îi pedepsesc pe agresori, însă 18,0% dintre elevi, consideră că în școala în care învață, nu sunt luate măsuri în cazul agresorilor.
- Asistența acordată elevilor în situațiile de violență și bullying cuprinde:
  - discuții cu administrația, dirigințele de clasă, părinții/îngrijitorii și ajutarea elevilor să înțeleagă consecințele și să conștientizeze situația;
  - consilierea psihologică pentru a înțelege cauza, dar și pentru a înlătura stresul, iar cu victimele se lucrează la creșterea încrederii în sine;
  - foarte rar se recurge la transferul copilului agresor/ în altă clasă.

Instituțiile de învățământ care nu au psiholog, apelează după suport la psihologii de la SAP, CSPT sau la OSC.

PROTECȚIA ȘI SIGURANȚA COPILOR ÎN MEDIUL ONLINE

- Protecția și siguranța copilului în mediul online constituie o provocare pentru Republica Moldova și în soluționarea acesteia trebuie să se implice mai mulți actori. Școala și cadrele didactice pot cunoaște unele aspecte și pot identifica doar unele situații referitoare la siguranța online a elevilor.
- Aspectele ce țin de protecția și siguranța copiilor în mediul online sunt abordate de către profesorii de informatică, dar și cei de Dezvoltare personală. Alte acțiuni de asigurare a protecției și siguranței online în instituțiile de învățământ cuprind:
  - promovarea a diverse jocuri instructive online;
  - informare și ghidarea părinților;
  - restricționarea/interzicerea utilizării telefonului la lecții;
  - restricționarea accesului la Wi-Fi;
  - organizarea diferitor activități curriculare și extracurriculare la tema dată;
  - promovarea platformelor siguronline.md și 12plus.md în rândul elevilor.
- *Standardele pentru protecția și siguranța copiilor/elevilor în mediul online* aprobate prin Ordinul nr. 985 a MEC, la 07.10.2022, susțin sistemul educațional în elaborarea și implementarea măsurilor menite să contribuie la siguranța copiilor/elevilor în mediul online, prin dezvoltarea unui angajament față de siguranța online, la nivel local. Actualmente instituțiile de învățământ nu pot asigura respectarea și îndeplinirea tuturor prevederilor incluse în acest document, în mod special a celor ce țin de infrastructura digitală.
- Amenințările în mediul online din partea altor elevi sunt caracteristice pentru 10,4% dintre elevi, iar cele din partea adulților pentru 9,5% dintre elevi. Cu situații când pe rețelele sociale au fost distribuite minciuni, bârfe, lucruri urâte despre ei, s-au confruntat 10,2% dintre elevi.

CREAREA ȘI ASIGURAREA UNUI MEDIU ȘCOLAR INCLUZIV, NON-DISCRIMINATORIU ȘI PROTECTIV

- 69,2% din cadrele didactice *au avut mai multe discuții* cu elevii despre discriminare și necesitatea de a trata toți elevii în mod egal și respectuos.
- Pentru incluziunea copiilor-refugiați au fost realizate unele instruirii ale cadrelor didactice de MEC și OLSDÎ. Metodologia de incluziune elaborată a fost axată pe oferirea a diverse oportunități elevilor-refugiați:
  - școlarizarea alături de posibilitatea de a fi doar audienți;
  - stabilirea nivelului de pregătire școlară, dar și de depășire a diferențelor stabilite;
  - oferirea consultațiilor și suportului pe discipline;
  - oferirea consultațiilor psihologice.
- Un suport în procesul de integrare a copiilor-refugiați au acordat organizațiile societății civile și organizațiile internaționale.
- La 8 din 10 elevi nu le este frică de refugiați și le place că în școala lor vin să învețe elevi din alte țări.
- Doar 84,9% dintre copiii participanții la cercetare consideră că copiii-refugiați au dreptul de a învăța în școală ca toți ceilalți copii.
- În unele școli există provocări privind incluziunea copiilor de etnie romă. Provocările țin de faptul că unii copii de etnie romă nu frecventează regulat școala și au tendința de a o abandona. Cadrele didactice conlucrează cu mediatorii culturali pentru depășirea problemelor date, însă nu întotdeauna ajung la rezultatul dorit.
- Parteneriate dezvoltate de instituțiile de învățământ pentru asigurarea protecției copilului și crearea unui mediu școlar sigur și prietenos sunt diverse și cuprind:
  - instituții publice;
  - OSC din Moldova;
  - instituții publice, persoane și OSC de peste hotarele Republicii Moldova.

În cazul parteneriatelor sunt semnate Acorduri de colaborare și stabilite reguli generale, obligațiuni și responsabilități reciproce.

RECOMANDĂRI

Datele cercetării atestă că inițiativele și activitățile ce trebuie organizate în școală pentru a crește nivelul de siguranță și protecție a elevilor, trebuie orientate pe 3 actori de bază: cadre didactice, părinți și elevi, cu suportul și implicarea organizațiilor societății civile. În acest scop înaintăm următoarele recomandări:

Pentru organizațiile societății civile

- Dezvoltarea resurse online privind protecția copilului în mediul școlar fizic și virtual pentru elevi, părinți și cadre didactice, în limbile română și rusă.
- Organizarea unor instruirii practice pentru cadre didactice, elevi și/sau părinți privind:
  - intervenția promptă și eficientă în situațiile de violență și bullying în mediul offline și online;
  - (incluziunea educațională și socială a copiilor-refugiați, inclusiv de diverse etnii;
  - (metode și practici de lucru cu copiii de etnie romă și familiile acestor copii;
  - gestionarea emoțiilor pentru cadrele didactice, elevi și părinți.
- Instruirea reprezentanților Consiliului elevilor pentru a se implica activ, prin desfășurarea a diverse activități, în crearea și asigurarea unui mediu școlar sigur, protectiv și incluziv.

Pentru cadrele didactice

- Participarea la activitățile de formare a cadrelor didactice privind intervenția promptă și eficientă în situațiile de violență și bullying în mediul offline și online.
- Organizarea „Zilei Siguranței” în școală, în mod regulat, cu ateliere interactive și prezentări pentru a încuraja dialogul și conștientizarea fenomenului de violență și bullying offline și online, în rândul elevilor.
- Implicarea în activitățile de instruire privind incluziunea educațională și socială a copiilor-refugiați, inclusiv de diverse etnii.
- Participarea la instruirii privind metode și practici de lucru cu copiii de etnie romă și familiile acestor copii.
- Participarea la ateliere de formare privind gestionarea emoțiilor.

Pentru părinți

- Participarea la activități de instruire privind asigurarea protecției și siguranței online a copiilor.
- Implicarea în ateliere de instruire privind gestionarea emoțiilor în creșterea și educarea copiilor.

Pentru elevi

- Participarea elevilor prin Consiliul elevilor în implementarea politicilor de protecție a copilului, prevenirea și combaterea violenței școlare și a bullyingului.
- Organizarea unor instruirii periodice pentru elevii din clasele mai mici despre prevenirea, combaterea violenței și bullyingului în mediul offline și online.
- Participarea la ateliere de instruire interactivă privind gestionarea emoțiilor.

ANEXE

Anexa 1. Profilul participanților la interviuri

Codul	Categoria	Sexul	Experiența de muncă în domeniul pedagogic	Regiunea și mediul de reședință
IIA_1	Director adjunct pe educație	F	23	Sud, urban
IIA_2	Director	F	21	Sud, urban
IIA_3	Director adjunct pe educație	F	13	Sud, urban
IIA_4	Director	F	30	Sud, rural
IIA_5	Director	F	8	Centru, urban
IIA_6	Director	F	10	Centru, rural
IIA_7	Director	F	12	Centru, rural
IIA_8	Psiholog școlar	F	26	Nord, urban
IIA_9	Director	F	16	Nord, urban

BIBLIOGRAFIE

Hotărârea Guvernului nr. 143 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunii cu privire la mecanismul de cooperare intersectorială pentru prevenirea primară a riscurilor privind bunăstarea copilului.

Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

Legea nr. 270 din 18.12.2008 privind azilul în Republica Moldova.

Legea nr. 36 din 17.02.2022 pentru modificarea Codului educației al Republicii Moldova nr.152/2014.

Ordin MEC nr. 1024 din 13-10-2022 privind aprobarea Metodologiei cu privire la prevenirea și combaterea bullying-ului.

Ordin MEC nr. 985 din 07.10.2022 cu privire la aprobarea și implementarea Standardelor pentru protecția și siguranța copiilor/elevilor în mediul online.

Ordinul comun al MMPS, MS și MEC din 25.11.2022 cu privire la aprobarea Fișei de observare a bunăstării copilului, Fișei de evaluare a bunăstării copilului și a Fișei de planificare a acțiunilor pentru prevenirea primară a riscurilor de bunăstare a copilului.

Politica de Protecție a Copilului în instituția de învățământ. Ghid de implementare, MEC.

